

DE KORHAAN

30/97

Jaargang 30, Nummer 5
December 1996

In dit nummer:

- * Nieuw Goois vogelboek is uit
- * Inventarisatie van de Vijfhoek
- * Torenvalk vogel-van-het-jaar 1997

VOGELWERK GROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

DE KORHAAN

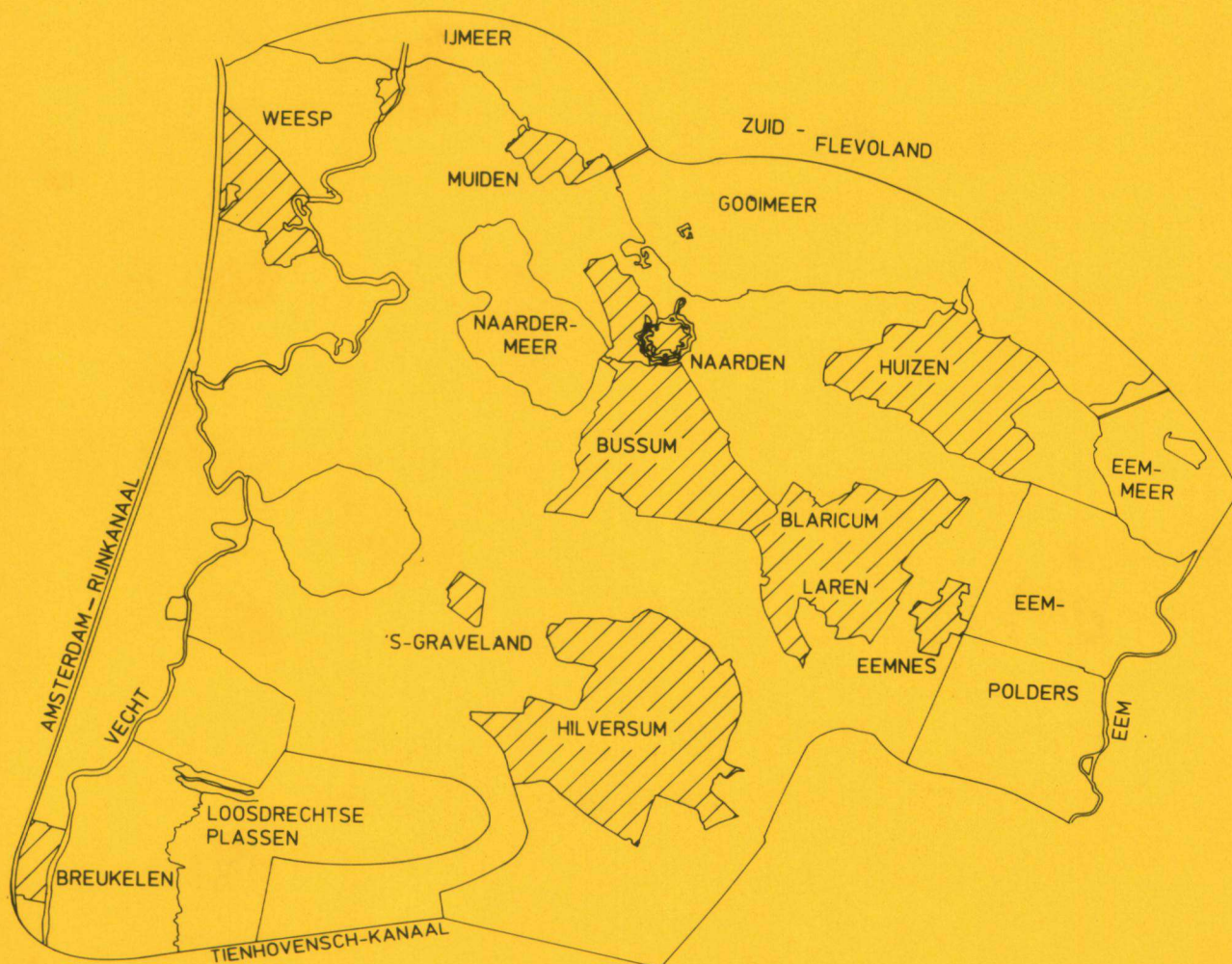
Verenigingsorgaan van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.
Verschijnt 5x per jaar.

Redactie	: Wim Duurland Willem-Jan Hoeffnagel Pieter Schut Ruud Willemstein	
Redactieadres	: Menno Simonszof 84 1216 LM Hilversum	035-6217222
Verzending en ledenadministratie	: Bep Dwars-Van Achterbergh Prinsenstraat 15 1211 LS Hilversum	035-6233973
Advertenties	: Jacques Meijer Molenpad 19 1381 EC Weesp	0294-416502
Druk	: Grafisch Centrum Tomingroep, Hilversum.	

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie.
De redactie behoudt zich het recht voor artikelen voor plaatsing te weigeren.
De auteurs zijn zelf voor de inhoud van hun artikelen verantwoordelijk.

Inleveren copy: uiterlijk 1 februari.

ISSN: 0929-8762

Het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Inhoud

Van de voorzitter	122
Boek 'Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek' verschenen	123
Werkcontactavond nieuwe stijl	124
Wil van Ingen van Vogelasiel Het Gooi plotseling overleden	125
Provincies rond IJsselmeer beschermen aalscholver	125
Goed kijken naar meeuwen!	126
Broedvogelinventarisatie van de Vijfhoek 1991-1994	127
1997: een lustrumjaar om naar uit te kijken	135
Nestkasten timmeren voor 's-Graveland	136
Torenvalk vogel-van-het-jaar '97	137
Nieuwe inventarisatie van de Gooimeerkust	137
Haantjes	138
Koekoek in 1996 in Gooi, Vechtstreek en Eempolders	139
Koekoek weer verdwenen	140
Tip: Kom kijken naar de nieuwe Snippenpoel bij de Chinese Muur	141
Let op kokmeeuwen met kleurringen in het Gooi	142
Nieuwe vogelprioriteiten in Noord-Holland	142
Over het wel en wee van een familie Pimpelmees	143
Ledenwerfcampagne gaat door in 1997	144
Opnieuw een roofvogelteldag	144
Programma	145
Ontvangen literatuur	147
Mutaties ledenbestand	149
Veldwaarnemingen	150
Kor Haan	152

Van de voorzitter

Op 29 oktober is onze nieuwe uitgave Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek verschenen. Dit is de honderdste uitgave van onze vogelwerkgroep. Het eerste exemplaar van het boek werd in het raadhuis van Hilversum door Dick Jonkers en mijzelf aangeboden aan mevrouw J. Kraaijeveld-Wouters, de burgemeester van Hilversum. Mevrouw Kraaijeveld was aangenaam verrast met deze uitgave. Tijdens het gesprek met haar bleek dat zij zelf ook altijd met veel belangstelling naar vogels kijkt.

De nieuwe gids is er speciaal op gericht om mensen die belangstelling voor vogels hebben maar er nog niet altijd zeker van zijn waar bepaalde vogelsoorten te zien zijn, of in welke periode de kans redelijk groot is die vogels te zien, op weg te helpen. Over de inhoud van het boek zelf en over de mogelijkheden om in het bezit van het boek te komen, kunt u elders in deze Korhaan meer te weten komen.

Het is alweer een lange tijd geleden dat ik wat informatie gaf over de plannen voor het oprichten van een clubhuis voor groene groeperingen in het Gooi en omstreken in het voormalige pompstation van de provinciale waterleidingmaatschappij bij de watertoren te Bussum. In De Korhaan (30):1 is al eens een afbeelding van dit gebouw en een situatieschets opgenomen. Dat er sindsdien niet veel meer over is bekend gemaakt, betekent niet dat dit project inmiddels alweer in de ijskast is gezet. Integendeel, er zijn de afgelopen maanden diverse malen besprekingen geweest met het Goois Natuurreservaat en met verscheidene andere natuurbe-

schermingsorganisaties uit de regio. Daarbij hebben wij onderzocht of de wensen van de belangstellende organisaties op elkaar afgestemd kunnen worden en in hoeverre het project haalbaar is. Daarbij neemt het bestuur van de vogelwerkgroep bewust het voortouw.

Hoewel op dit moment nog geen definitieve beslissingen zijn genomen, ziet het plan er wel degelijk goed uit. Het bestuur zal daarom ook de komende tijd, samen met de andere belangstellende organisaties, doorgaan met de besprekingen. Het is de bedoeling dat de exploitatie van het clubhuis in handen komt van een afzonderlijke stichting. Binnenkort zullen stappen ondernomen worden om tot de oprichting daarvan te komen.

Als het plan inderdaad kan worden gerealiseerd, dan zullen de regionale groepen de beschikking krijgen over een prachtige ruime zaal, waarin bijeenkomsten kunnen worden georganiseerd. Hierin kunnen onder andere de lezingen worden gehouden en cursussen gegeven worden.

Daarnaast zullen er in het gebouw nog een aantal extra werkruimtes en archiefruimtes beschikbaar komen. Ik ben ervan overtuigd dat als deze ruimte beschikbaar is, de geboden faciliteiten een belangrijke stimulans zullen zijn voor het beter functioneren van de organisaties. Er zal dan, bijvoorbeeld, volop gelegenheid zijn andere leden te ontmoeten en er zullen veel meer mogelijkheden zijn om, al of niet gezamenlijk met andere leden, onderzoeksgegevens uit te werken, de ornithologische literatuur

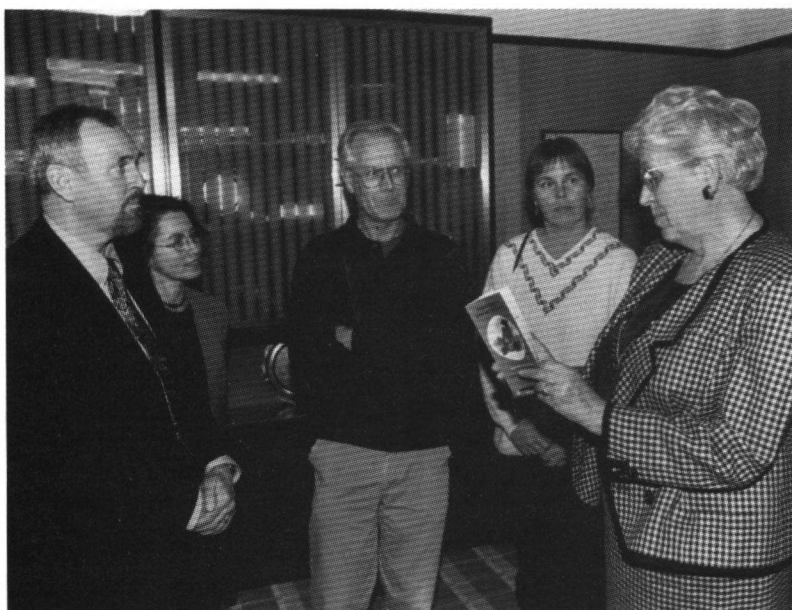
te raadplegen en om ervaringen uit te wisselen.

Voorlopig is het nog niet zeker, maar staat ons allereerst een boordevol jubileumjaar te wachten. In 1997 bestaat onze club dertig jaar en zowel de redactie van De Korhaan als onze actieve jubileumcommissie hebben grootse plannen. In deze Korhaan leest u ook daarover veel meer.

Inmiddels wens ik u, in de woorden van tekenaar Ronald Sinoo **een vogelachtig goed 1997!**

Rob Kole

Rob Kole, Anneke Kole, Dick Jonkers en Marijke de Graaf boden het eerste exemplaar van het nieuwe boek aan aan burgemeester Kraaijeveld van Hilversum (v.l.n.r.).
Foto: Ton Kastermans

Met de nodige publiciteit is in de afgelopen weken ons boek *Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek* verschenen. Deze nieuwe gids bevat een schat aan informatie over de vogels in en rond het Gooi en is vooral bedoeld voor natuurliefhebbers en vogelaars, die wat meer gericht naar vogels willen kijken.

Rob Kole

Boek 'Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek' verschenen

Aan de hand van vele voorbeelden wordt in dit nieuwe boek van de vogelwerkgroep een goed overzicht gegeven van de vogelsoorten die in de loop van de seizoenen kunnen voorkomen. Ook worden afzonderlijk de vogels in hun leefgebieden, zoals bossen, heiden, plassen of graslanden, beschreven.

Een bijzonderheid aan deze gids is de overzichtstabel, waarin ge-

gevens over 281 vogelsoorten kunnen worden gevonden. Deze soorten zijn allen in het gebied waargenomen. In één oogopslag verkrijgt men per soort informatie over het landschapstype waarin deze kan worden waargenomen en welke periode van het jaar gunstig is voor waarnemingen. Ook is aangegeven of de betreffende soort broedt in het gebied en of deze

algemeen of minder vaak voorkomend is.

Tenslotte bevat het boek ook beknopte informatie over excursiemogelijkheden, observatiehutten en vogelkijkpunten. Hoewel speciaal informatie wordt gegeven over de vogels in Gooi, Vechtstreek en Eemland, is veel daarvan algemeen. Specifiek voor het behandelde gebied zijn alleen de selectie van de beschre-

ven vogelsoorten en natuurlijk de talloze verwijzingen naar speciale plekjes waar men de genoemde soorten waar kan nemen.

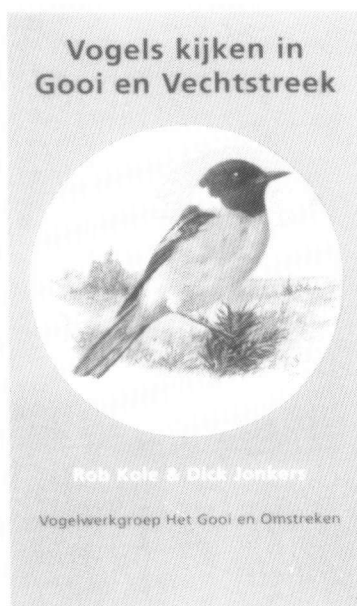
Het boek is gemaakt door onze leden Rob Kole (voorzitter) en Dick Jonkers (erelid). Zij waren zo'n tien jaar geleden ook al de drijvende krachten achter ons boek 'Vogels tussen Vecht en Eem'. Dat was puur een naslagwerk, een avifauna van het gebied. 'Vogels in Gooi en Vechtstreek' is meer een doe-gids, een wegwijzer door ons werkgebied.

Hoe kom ik in bezit van "Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek"?

Het boek kan worden gekocht bij bestuursleden van de vogelwerkgroep of tijdens de maandelijkse ledenavonden. Tot en met 31 januari 1997 kunnen leden het boekje aanschaffen voor f 17,50. Daarna is het boek uitsluitend te koop voor de normale prijs van f 19,50.

Het boek is ook te koop bij enkele boekhandels in de regio. Op dit moment is het boek verkrijgbaar (uitsluitend tegen de normale verkoopprijs) bij: Boekhandel Voorhoeve Dietrich & Rozenbeek te Hilversum, Vroom & Dreesmann te Hilversum, Boekhandel De Groot te Huizen, Boekhandel Den Boer te Baarn, Boek en kantoorboekhandel 't Spui te Bunschoten, Bloemenhandel J.v.d.Zande in de Hilversumse Meent, het informatiecentrum van Kasteel Groeneveld, de VVV's in de regio en in de winkel van Vogelbescherming Nederland te Zeist.

Het boek kan ook worden besteld door f 25,50 (dit is inclusief de verzendkosten) over te maken naar postgiro 2529179 ten name van de penningmeester

van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken te Weesp, onder vermelding van "Vogels kijken".

Denk daarbij er aan, hoe u het ook aanschaf: u koopt niet alleen een mooi en nuttig boek, u steunt op deze manier ook weer uw vogelwerkgroep. Want uiteraard hopen wij door de verkoop van dit boek ook wat geld te verdienen voor de clubkas.

Bel zo nodig voor meer informatie Rob Kole (033-2982303) of Dick Jonkers (035-5260456). De namen van alle bestuursleden (die dus als verkoopadressen functioneren) staan achterin De Korhaan.

Werkcontactavond nieuwe stijl

De traditionele werkcontactavond van de vogelwerkgroep was volgens het bestuur toe aan vernieuwing. Vroeger was de maandelijkse werkcontactavond een ontmoetingspunt van vele leden, maar door allerlei oorzaken is de belangstelling langzaam maar zeker terug gelopen. Vroeger was er tijdens de werkcontactavonden altijd van alles en nog wat te doen. Vanaf nu zal weer gepoogd worden om tijdens iedere werkcontactavond een interessant programma te hebben. Voorwaarde hierbij is wel dat de nadruk moet liggen op **werken** in het belang van de vogels. Uiteraard moet er naast dat werken ook ruimte zijn voor ontspanning.

Een korte vooruitblik. Op 14 januari staat de werkcontactavond in het teken van het voorjaarsoverleg van de subgroep Avifauna. Dit is de bijeenkomst waar alle inhoudelijke werkplannen voor het komende jaar aan de orde komen. Waar gaan we inventariseren? Hoe staat het met het weidevogelonderzoek? Welke tellingen zijn nuttig? Interessant voor gevorderden, maar

zeker ook voor beginnende vogelaars.

Op 11 februari vertellen Marc van Houten en Dick Jonkers alles over de komende grote broedvogelinventarisatie langs de Gooimeerkust. Ook hier geldt: iedereen van harte welkom.

Op 11 maart is het thema: Mystery Birds. Frank Helmann en Philip Friskorn testen met behulp van dia's uw parate vogelkennis. Ook dit is een avond die zowel voor beginners als voor gevorderden leuk is. Neem wel een vogelgids mee.

De programma's voor de volgende werkcontactavonden liggen nog niet vast. Maar er zijn wel al vele ideeën. Nestkasten timmeren, vetbollen maken, braakballen uitpluizen: het kan allemaal. Wie meer wil weten, tips heeft of zelf eens een programma wil organiseren is van harte welkom. Bel dan even met Joke van Velsen (035-5418804). De details van de werkcontactavonden zijn te vinden in het programma, achterin deze Korhaan.

Wil van Ingen van Vogelasiel Het Gooi plotseling overleden

Op 25 november is ons mede-lid Wil van Ingen (65) volkomen onverwacht overleden. Wil van Ingen was beheerder van het Vogelasiel Het Gooi in Naarden. Samen met haar man Barend richtte zij de vogelopvangplaats zo'n dertig jaar terug op. Eerst werden vogels in en rond hun woning in Naarden verzorgd, later kreeg het asiel een eigen plek aan de Burgemeester Visserlaan, eveneens in Naarden. Juist vorig jaar realiseerde de stichting Vogelasiel Het Gooi hier een moderne nieuwe behuizing, een project waar Wil van Ingen de drijvende kracht achter was. Begrijpelijkerwijs zag zij de nieuwbouw als de kroon op haar levenswerk.

Dit voorjaar kon onze vogelwerkgroep na een korte actie onder de leden, een splinternieuwe

vrieskist aanbieden aan mevrouw Van Ingen en haar medewerkers en van Vogelbescherming Nederland ontving het asiel de status "Erkend Vogelasiel". Burgemeester W. Holthuizen van Bussum, die voorzitter is van de stichting Vogelasiel Het Gooi, noemde het overlijden van Wil van Ingen in De Gooi en Eemlander "een hele klap". Hoe de toekomstige leiding van het vogelasiel er uit zal zien is nog niet bekend. Voorlopig worden de zaken waargenomen door medewerker Frank van de Woord. Frank roept de leden van de Vogelwerkgroep op om één

*Wil van Ingen in het vogelasiel in Naarden
Foto: Pieter Schut*

of meerdere ochtenden te komen helpen. Elke ochtend in de week kan men een kijkje komen nemen tussen 9.30 en 12.30 uur.

Provincies rond IJsselmeer beschermen aalscholver

De provincies Friesland, Noord-Holland en Flevoland weigeren mee te werken aan het plan van minister Van Aartsen (Natuurbeheer en Visserij) om de aalscholverpopulatie rond het IJsselmeer actief te verkleinen. Door de opstelling van de provincies is het voor de minister juridisch onmogelijk om de vogels te laten afschieten of verjagen. Aalscholwers eten volgens de vissers op het IJsselmeer te veel vis. Van Aartsen, die de vissector eerder dwong tot een vangstbeperking vanwege de verslechterende visstand, beloofde daarom eind vorig jaar de branche om de vogels aan te pakken. Daarbij sloot hij „onorthodoxe maatregelen" niet uit. De aalscholver is echter een be-

schermde vogel op basis van de Vogelwet. Alleen de commissarissen der Koningin kunnen ontheffing geven voor bij voorbeeld afschieten of het leeghalen van nesten.

Die provinciale bestuurders passen daar voor. De provincies betogen dat de vogels feitelijk geen schade aanrichten, omdat de vis die ze opvissen niemands eigendom is. Er is daarmee geen juridische basis voor ontheffing van de vogelbescherming.

Daarnaast zien ze grote praktische problemen, vrezen ze verstoring van de (beschermde) natuur rond het IJsselmeer en vragen ze zich af of de aalscholwers

wel de werkelijke oorzaak zijn van de dalende visstand. In een reactie kondigt Van Aartsen aan het enige, alternatieve middel dat hem nog ten dienste staat om de aalscholverpopulatie te beheersen van stal te halen: het voorkomen dat nieuwe broedkolonies ontstaan. Dat zou in ieder geval een uitbreiding van de huidige vogelstand voorkomen. Omdat het belangrijkste natuurgebied bij het IJsselmeer, de Oostvaardersplassen, onder het gezag van het ministerie van Landbouw valt, heeft Van Aartsen daar wel iets over te zeggen. De minister kondigt verder aan met zijn Duitse en Deense collega's te gaan praten over het vogelprobleem. [Bron:ANP]

Het lijkt vaak volkomen oninteressant, zo'n groepje kokmeeuwen in het weiland. Maar wie de moeite neemt om goed te kijken, komt nogal eens een verrassing tegen, zo blijkt uit dit verhaal van Ronald Sinoo.

Ronald Sinoo

Goed kijken naar meeuwen!

Vrijdag 4 oktober jongstleden om ongeveer 15.45 uur bevond ik mij bij het natuurgebiedje Waal en Burg op Texel, even ten noorden van het dorp De Waal. In het weiland stonden enige honderden meeuwen, meest stormmeeuwen en kokmeeuwen, maar ook een adult winter drie-teenmeeuw. Deze vloog regelmatig een stukje op en landde dan weer. Ook andere meeuwen vlogen af en toe een stukje tegen de straffe zuidwesten wind in.

Tussen de vliegende kokmeeuwen ontwaarde ik een meeuw, die ik in eerste instantie als een dwergmeeuw in adult winterkleed beschouwde. Duidelijk kleiner dan de eromheen vliegende kokmeeuwen en met duidelijk snellere vleugelslag. Hierdoor leek de vlucht verder, meer sternachtig dan bij de kokmeeuwen.

De vogel had echter net als kokmeeuwen een kenmerkende witte handpenwig aan de voorzijde van de vleugel (handvleugelboeg); deze was op de bovenzijde duidelijk afgetekend tegen de lichtgrijze dekveren. Ook zag ik zwarte handpen-topjes.

Geen dwergmeeuw dus, omdat die geen van beide genoemde kenmerken vertoont. De snavel was kleiner dan bij kokmeeuwen en zeer donker. Bij de kokmeeuwen in de buurt was een rode of oranje snavelbasis te zien. De onderzijde van de vleugel was erg licht getekend; zon-

der het contrast tussen witte buitenste handpennen en donkergrijze binnenste handpennen, zoals dat bij alle eromheen vliegende kokmeeuwen te zien was. De pootjes van de vogel waren lichtrood; bij de kokmeeuwen donkerrood. Achter het donkere oogje was een zwart vlekje te zien op de oorstreek.

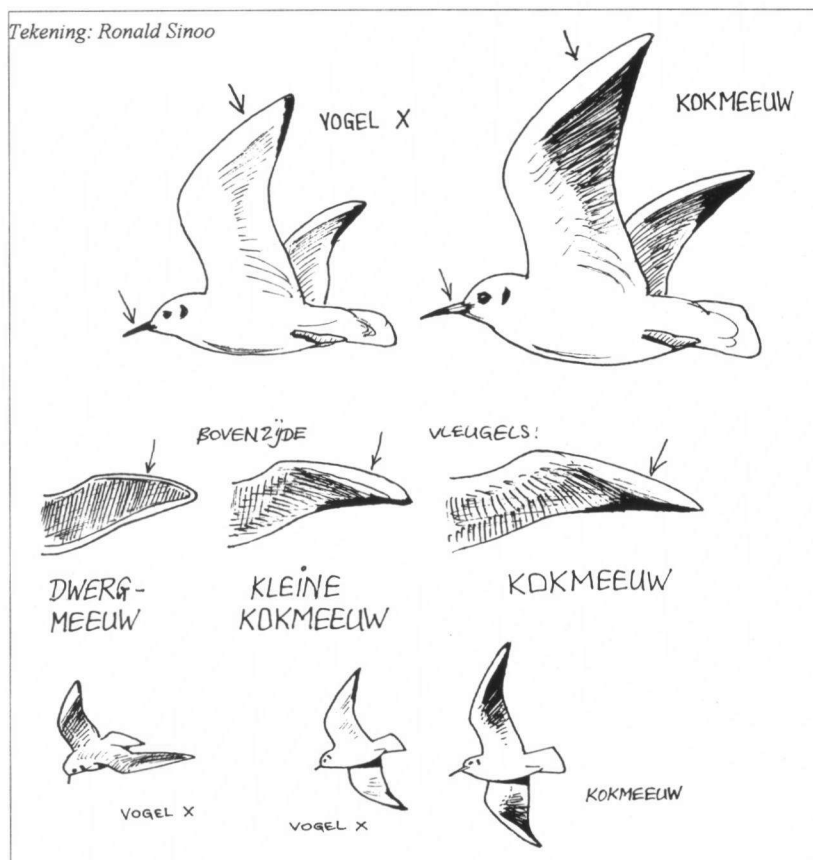
Met behulp van drie veldgidsen (Peterson; Heinzel, Fitter en Parslow nieuwe editie; Bruun verbeterde versie) kwam ik tot de conclusie dat de vogel een adult winter **KLEINE KOK-MEEUW** (*Larus philadelphia*)

moest zijn, een dwaalgast uit Noord-Amerika.

Later heb ik thuis de vogel opgezocht in de Thieme's Vogelatlas van de Europese Vogels (foto-boek) en werd mijn conclusie andermaal bevestigd. Ik gebruikte een 8 x 30 Swarovski SLC, met zon in de rug.

Niet alleen op Texel, maar ook in het Gooi is het **ALTIJD** raadzaam om troepen meeuwen in weilanden of in ondiep kustwater (Huizen) eens wat beter te bekijken. Je weet maar nooit of er een zeldzaamheid tussen zit.

Tekening: Ronald Sinoo

Op de grens van ons werkgebied, achter de Maxis bij Muiden, ligt een uiterst waardevol natuurgebied: de Vijfhoek, ook wel bekend als het PEN-eiland. Zo'n 230 vogelsoorten zijn er waargenomen en ongewone soorten als nachtegaal, blauwborst, buidelmees en baardmannetje broeden er. Uit dit verslag van David Tempelman blijkt, waarom we zuinig moeten zijn op de Vijfhoek.

David Tempelman

Broedvogelinventarisatie van de Vijfhoek 1991-1994

In de jaren van 1991 tot en met 1994 inventariseerde ik de Vijfhoek bij Diemen op broedvogels. De inventarisatie vond plaats volgens de methode van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van het Sovon. Jaarlijks stuurde ik de gegevens naar het Sovon en deze telden zo mee met de landelijke BMP-indices. Milieufederatie Noord-Holland gebruikte de gegevens in de strijd tegen de bedreigingen van het gebied en Sovon zelf maakte er gebruik van, in verband met een onderzoek voor Rijkswaterstaat naar mogelijkheden voor natuurontwikkeling. Dit artikel doet verslag van mijn inventarisatie. Daarnaast ga ik in dit artikel in op historische gegevens en vergelijk ik mijn onderzoek met eerdere inventarisaties.

Ligging

De Vijfhoek (Amersfoort-coördinaten: 129/130-483/484), meer officieel bekend als het PEN-Eiland, is een kunstmatig schiereiland in het IJmeer. Het is ongeveer een vierkante kilometer groot. Aan de zuidwestkant wordt het begrensd door de oude Zuiderzeedijk. Overigens heeft het gebied duidelijk zes hoeken; toch heet het "Vijfhoek". Het gebied is rijkseigendom en behoort toe aan het Ministerie van

Financien, Dienst der Domeinen; Rijkswaterstaat is actief beheerder (Dubbelt, 1993).

Op topografische kaarten lijkt een deel tot de gemeente Diemen te behoren. Mogelijk deelt men het gebied ooit nog eens in bij deze gemeente, wie weet; dit soort beslissingen wordt niet democratisch genomen.

Ontstaan

In 1967 begon men met de aanleg van de PEN (tegenwoordig: UNA)-centrale; de grond die hierbij werd uitgebaggerd werd binnen een rijshouten dam het IJsselmeer ingespoten. Men verstevigde de rand met basaltblokken. Later is er nog grond, waarschijnlijk afkomstig van de aanleg van de Maxis (een hypermarché) bijgekomen. In 1981 veranderde het gebied aanzienlijk door het opspuiten van 300.000 kubieke meter slib dat vrij kwam ten gevolge van het verbreden van het Amsterdam-Rijnkanaal (Van Duin, 1982). Hierdoor veranderde ook de broedvogelstand aanzienlijk. Het lag ooit in de bedoeling om er een tweede electriciteitscentrale te bouwen of zelfs een kerncentrale. In de Bos-atlas van 1983 wordt het gebied paars weergegeven, dus als industrieterrein. Op een kaart van het Mi-

nisterie van VROM is te zien dat het gebied deel uitmaakt van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS); het vormt een belangrijke schakel in de ecologische verbinding van Flevoland met Waterland en van Waterland met het Vechtplassengebied. Hierbij valt op te merken, dat de provincie Noord-Holland deze EHS onderschrijft, en zich heeft verplicht er invulling aan te geven. Ook de gemeente Amsterdam heeft ijverig tal van nota's over de waarde van het gebied en over verbindingzones geschreven.

Beschrijving gebied

Aan de westkant, buitenkaads, en in het oostelijk deel van het gebied groeit riet. De kade is verstevigd met basaltblokken en is waardevol, vooral vanwege het voorkomen van de ringslang (mond. med. M. Melchers). Dit is namelijk een echte Natuurbeleidsplan-soort. Op de kade staan Gelderse roos, wat wilgen, eiken, berken en essen. Binnenkaads is er moerasbos, (ongeveer 45% van de oppervlakte) en rietland (ook ongeveer 45%). In het moerasbos staan vooral wilgen. Planten die men op de Vijfhoek aantreft zijn o.a. hop, kamperfoelie, bitterzoet, poelruit, pluimzegge,

moerasspirea, kattestaart en moerasmelkdistel (deze plant wordt op de Vijfhoek ruim drie meter hoog). Pluimzegge, waarvan hier mooie, grote pollen groeien is een leuke soort, die in dit gedeelte van Nederland vrij schaars is (mond. med. A.J. Rossenaer). Vijftien jaar geleden kapte men een deel van het moerasbos voor een weilandje. Dit weiland waar men schapen en paarden weidt, ligt tussen de oude Zeedijk en het overgebleven moerasbos en rietland. In dit weilandje staan planten als mannagrass, kamgrass, reukgrass, zenegroene rus, ruige zegge en rietorchis.

Aan de UNA-kant van de Oude Zeedijk ligt een brede sloot, die de begrenzing vormt van het geïnventariseerde gebied. Tussen dijk en sloot bevindt zich een fraai rietmoerasje. Vanaf de dijk heeft men uitzicht op de UNA-centrale. Tussen het geïnventariseerde gebied en de centrale lag een weiland waar grutto, scholekster en Kievit broedden. Hierop ligt nu een meter zand.

In 1993 begon de UNA met de aanleg van een uitwateringskanaal, met de inlaat aan de oostkant en de uitlaat aan de westkant van het gebied. Dit kanaal doorboort, met stalen wanden die anderhalve meter uit het water omhoog rijzen, de oude Zuiderzeedijk. Men heeft de westmonding nog enigszins in tact gelaten; ook het riet stond er aanvankelijk nog, maar bij een bezoek in december 1995 viel er nog slechts een restant van dit rietveldje te bespeuren. Dat bleek ook de bedoeling te zijn geweest; een aannemer heeft dit klusje voor de som van f. 150.000,- geklaard (mond. med. Van Duin). Dat is jammer, want dergelijke buitendijkse rietveldjes zijn vrij zeldzaam. Hier nestelden kleine karekiet en fuut.

Een deel van het bos in de zuidwesthoek werd ten behoeve van dit kanaal in de broedtijd in 1993 gekapt. Inmiddels zijn er enkele schriële boompjes geplant (men vraagt zich af waarom). Het afwateringskanaal vriest in de winter niet dicht en was, als gevolg daarvan, in de winter van 1995/1996 een vluchtplaats voor ijsvogels (in december 1995 liefst zes exemplaren, mond. med. W. van der Waal), grote zaagbekken, nonnetjes, brilduikers en futen. Behalve vogels zag ik vaak vossen, egels, konijnen en reespooren.

In de literatuur zijn waarnemingen bekend van in totaal 22 zoogdiersoorten, waaronder hermelijn, dwergmuis en meervleermuis (Mostert, 1993). Voor deze laatste soort heeft Nederland internationale verantwoordelijkheid, aangezien het zwaartepunt van de verspreiding van de meervleermuis in Nederland ligt. Enkele zweefvliegen die ik op de Vijfhoek aantrof zijn *Platycheirus fulviventris*, *Tropidia scita*, de moeraspendelzweefvliegen *Helophilus trivittatus* en *H. hybridus*, *Anasimyia interpuncta*, *Cheilosia albitarsis* en de lichte hommeltzweefvlieg *Volucella pellucens*. Dit zijn bijna alle typische moerassoorten; *V. pellucens* is een bossoort. Op 26 juni 1992 zag ik een hoornaar *Vespa crabro*. Er is verder onderzoek verricht naar nachtvlinders (72 soorten), dagvlinders (12 soorten), libellen (11 soorten) (Mostert, 1993).

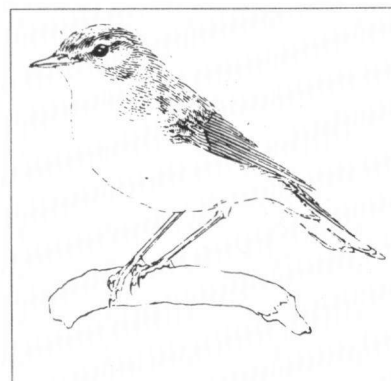
Inventarisatie 1991-1994

Ik voerde mijn inventarisatie uit volgens de normen van het Broedvogel Monitoring Project van Sovon (BMP). Een BMP-plot levert gegevens over het aantal territoria van broedvogels, die met behulp van door Sovon opgestelde criteria worden vastgesteld. Bijvoorbeeld:

eenmaal een zingende wielewaal in de 'goede periode' levert een territorium op. Dit wil niet per se betekenen dat er (succesvol) gebroed wordt. In de meeste gevallen zal dit wel zo zijn. Door somming van BMP-plotgegevens, en vergelijking daarvan over meerdere jaren kunnen broedvogeltrends bepaald worden. Zie voor nauwkeurige beschrijving van deze methode Van Dijk (1993).

Ieder jaar inventariseerde ik op dezelfde manier. Van de circa 100 hectare kon ongeveer de helft bestreken worden door het gebied rond te lopen en af en toe een stukje het gebied in te steken (dit is niet overal mogelijk en aan de derde en vierde hoek zelfs gevaarlijk). De gevonden aantallen betreffen dus de broedvogelstand van zo'n 50 hectare.

Het centrale gedeelte telt niet echt mee; fitissen, tuinfluiters en andere zangvogels zijn in dit centrale gedeelte nauwelijks te

Fitis

Tekening: S.Woldhek

inventariseren. Sommige soorten als havik, koekoek en Vlaamse gaai vliegen door het hele gebied; de aantallen voor deze soorten betreffen dus eerder het hele terrein. Voor het bepalen van dichtheden is dit een lastige zaak.

Een andere lastige zaak is de ligging van het gebied. Het is ruim een half uur fietsen vanaf mijn huis; voor de juni-inven-

tarisaties moet je dan ongeveer om half vier opstaan. Dit is rond-uit slopend.

De ligging aan het IJmeer is echter nog veel lastiger: er zijn altijd kabbelende golfjes, die vaak meer lawaai maken dan de ijle piepjes van de gewenste zangvogels. Bovendien maken de A1 en de UNA-centrale een hels kabaal. Inventariseren is hier dus niet eenvoudig. De hoge aantallen van leuke soorten en de fraaie vergezichten (Pampus) vergoeden echter veel.

Broedvogels

In totaal stelde ik van 1991 tot en met 1994 41 soorten vast als territoriumhouder. Uit deze periode zijn in de tabel alleen de zekere territoria opgenomen; het BMP houdt immers geen rekening met 'mogelijke' of 'waarschijnlijke' broedgevallen. Wanneer ook alle historische gegevens worden meegerekend, met onder andere 'mogelijke' en 'waarschijnlijke' broedgevallen, komen we op 87 soorten. Hieronder zijn mogelijke broedgevallen van spectaculaire soorten als roerdomp, porceleinhoen en roodhalsfuut.

Hieronder ga ik nader op enkele broedvogels in.

Fuut: de Vijfhoek herbergt twee futenkolonies. Een daarvan is gevestigd in het buitendijkse rietveldje aan de westkant van de Vijfhoek (zie Beschrijving van het gebied); de andere bevindt zich aan de oostkant. Deze laatste kolonie valt buiten het BMP-plot en werd niet geteld; de aantallen in de tabel slaan dus op die van de kolonie aan de westkant. In hoeverre het broeden succesvol was, is moeilijk te zeggen, omdat men vanaf de kade weinig hoogte krijgt van de zich verstoppende futen. Veel jonge futen waren nooit te zien; de nesten sneuvelen gemakke-

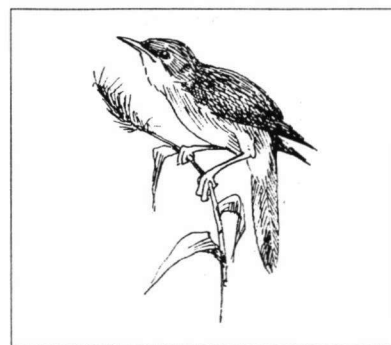
lijk door de golven bij harde, verkeerde wind. Buitendijkse futenkolonies zijn in de omgeving te vinden op de Diemerzeedijk en bij IJdoorn.

Historisch worden soms grote aantallen genoemd, bv. 80 paar in 1980 en 120 paar in 1981 (Van Duin, 1982). Dit betreft echter vooral de futenkolonie in Haven Ballast, die ik niet telde.

Havik: hoewel ieder jaar voldoende waarnemingen werden gedaan om tot een territorium te beslissen, is voor deze soort vrijwel zeker dat er niet daadwerkelijk gebroed is. Zoals bekend bevinden zich in de nabije omgeving van de Vijfhoek twee nesten: een op de Diemerzeedijk (sinds 1992, succesvol) en een buitendijks bij Muiden. De dieren vliegen dan nogal eens over en werden regelmatig gehoord. Eenmaal werd gezien dat een havik met prooi het gebied in vloog. Ook zag ik balts, maar ondanks talloze speurtochten door o.a. M. Melchers, en door mijzelf was er geen nest te ontdekken.

Historisch: de soort wordt in de beschikbare literatuur niet als broedvogel van de Vijfhoek genoemd. Zijlmans (1995) meldt dat de havik succesvol heeft gebroed op de landtong ten oosten van de Vijfhoek, sinds 1986 (!) en 'vermoedelijk' heeft gebroed op de Vijfhoek zelf (geen jaartal). Aan deze gegevens kan dus worden toegevoegd dat broeden op de Vijfhoek zelf nog steeds niet is bewezen, maar dat de havik wel een territorium had in elk jaar van 1991 tot en met 1994.

Spotvogel: alleen in 1991 aangetroffen. Op de Diemerzeedijk is hij achteruit gegaan. Mogelijk bevinden zich in het centrale gedeelte van de Vijfhoek wel spotvogels, die niet werden gehoord. Historisch: van 1974 tot 1981 vrijwel jaarlijks aangetroffen (1 paar of geen aantal) (Van Duin,

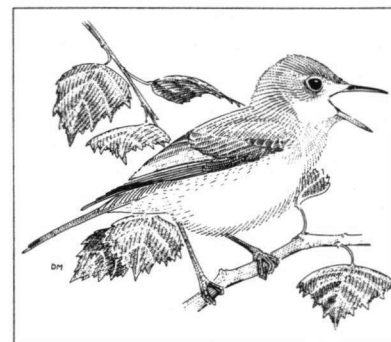
Spotvogel

1982). In de periode 1989-1990 stelden Kreffer et al. (1991) hier ook spotvogels vast.

Sprinkhaanrietzanger: leuke, niet zo gewone moerassoort, die hier alle jaren broedt, met zo'n vijf paar.

Historisch: topjaar voor de sprinkhaanrietzanger was 1977, toen in de Vijfhoek en omgeving 15 à 17 paar werden genoteerd. De jaren hierna bedroeg het geregistreerde aantal vijf à zes paar (Van Duin, 1982).

Snor: zeldzame soort, ook internationaal gezien, die hier in flinke aantallen voorkomt. Voor onder andere deze soort worden bijvoorbeeld in het Naardermeer

Snor

werkdagen voor vrijwilligers georganiseerd om deze soort meer kans te geven. De snor heeft in de Vijfhoek een waar bolwerk: een snorrenkoor overstemt hier vaak de overige rietvogels! Voor vergelijkbare aantallen moet men naar het Naardermeer of de Flevo. Van een snorrenkoor is

slechts sprake in echte mooie natuurgebieden. In 1994 was de stand iets lager dan in 1993, mogelijk door het verwijderen van het grootste deel van de rietkraag langs de oude Zeedijk aan de UNA-kant; hier ligt nu asfalt. Historisch: ieder jaar van 1973 tot 1981 vastgesteld, van drie tot maximaal 21 paar (in 1977) (Van Duin, 1982). In het geschikte gebied zou dit dus maximaal liefst 13 paar per 100 hectare opleveren, een tweemaal zo hoge dichtheid als ik vaststelde. Ook in 1989-1990 door Kreffer et al. (1991) is de snor vastgesteld. **Kleine karekiet:** een van de talrijkste vogels op de Vijfhoek. De hoogste aantallen vindt men in het noordoostelijke gedeelte. Heel wat broedden er in 1993 (net als de snor) in de rietkraag langs de oude zeedijk; deze broedplaatsen zijn nu verloren gegaan (zie snor), evenals de nestelgelegenheid in de buitendijkse rietveldjes aan de westkant (zie Beschrijving van het gebied).

Historisch: in ieder jaar van 1973 tot 1981 aangetroffen (Van Duin, 1982: 48), maximaal met 'honderden' (1977). Dat lijkt veel, maar men bedenke zich dat het gebied toentertijd een veel natter karakter had en de rietvogels veel talrijker konden voorkomen. Bovendien was in 1977 de inventarisatie het meest grondig. Kreffer et al. (1991) tonen op hun kaartje 9 territoria. Dat lijkt me een factor vier te laag.

Zwartkop: door mij als een van de talrijkste vogels aangetroffen, met zo'n 25 paar.

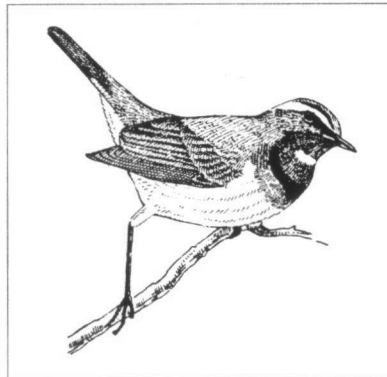
Historisch: deze soort werd in de periode 1973-1981 pas aangetroffen vanaf 1977, met zo'n een à twee paar (Van Duin, 1982). Het toenemen van het aantal zwartkoppen illustreert duidelijk de verandering van een groot deel van het gebied van rietmoeras in moerasbos.

Nachtegaal: alle jaren aangetroffen, met drie à acht paar. Ook op de Diemerzeedijk is de nachtegaal algemeen, sinds eind jaren '80. Verder vindt men nachtegalen op het IJ-eiland (in ieder geval in 1995), langs de A1 in de bosjes langs de snelweg en elders.

Historisch: ergens tussen 1981 en 1989 moet de nachtegaal zijn gaan broeden op de Vijfhoek. Van Duin (1982) noemt de soort niet; in 1989-1990 werden door Kreffer et al. (1991) flinke aantallen aangetroffen: het kaartje van deze soort toont maar liefst tien territoria. Mogelijk is dit echter een sommering van beide jaren.

Blauwborst: op de Vijfhoek met enkele paren aanwezig. Deze soort is op vele plaatsen in de regio toegenomen.

Historisch: Van Duin (1982) en Kreffer et al. (1991) melden deze soort nog niet; de territoria in 1991 zijn de eerste vastgestelde territoria.

Blauwborst

Matkop: in 1991 nog in flink aantal aanwezig, maar net als op de Diemerzeedijk in aantal afgenomen. Historisch: Van Duin (1982) meldt de soort vanaf 1976 ieder jaar als broedvogel, met maximaal zo'n drie paar (in 1977). Ook door Kreffer et al. (1991) gevonden (geen aantal).

Buidelmees: behalve in 1994 (geen) stelde ik ieder jaar een

Buidelmees

Tekening: Ruud van Beusekom

territorium vast. Mogelijk echter hebben ieder jaar meerdere buidelmezen gebroed; Van Duin zag op 13 juni 1993 hier drie paar rondvliegen. 1993 was waarschijnlijk het beste jaar voor de buidelmees: op de Diemerzeedijk broedden toen zes paar (obs. R. Geene & D. Tempelman). Historisch: alleen Dubbelt (1993) meldt de soort als broedvogel (een à drie paar).

Baardmannetje: in 1994 werd een typische observatie gedaan van baardmannetjes. Drie paar hingen gedurende enige ogenblikken op zo'n dertig meter hoogte stil in de lucht, boven het riet, te 'pingen', en daalden daarna af, het riet in. Wellicht kwamen deze vogels van elders, maar misschien betekent het dat er drie paar, in plaats van het ene paar dat werd vastgesteld kunnen broeden. Het VOD (Vogel Overleg Diemen) deed in 1993 voldoende waarnemingen voor twee paar (mond. med. Van Duin).

Historisch: door Van Duin (1982) werden veel hogere aantallen vastgesteld, vooral in 1973 (12-13 paar) en 1977 (21 paar). In 1981 was het aantal echter reeds teruggelopen tot 'enkele'. Dit heeft te maken met de grote veranderingen in het gebied (zie

Beschrijving van het gebied). Ook Kreffer et al. (1991) stelden het baardmannetje vast als broedvogel.

Eerder onderzoek

De inventarisatie in de periode 1991-1994 is de eerste die volgens BMP-normen werd verricht. Er zijn echter reeds eerder vogelinventarisaties verricht:

1. In de periode 1973-1981 verrichten Van Duin et al. vogeltellingen in het gebied. Zij stelden in deze periode 70 (mogelijke en zekere) broedvogels vast. Het gebied is ruimer genomen dan mijn proefvlak en omvat 356 hectare, waarvan 191 ha water, 123 ha riet, ruigten en opslag, 38 ha weiland en grasland en 4 ha bebouwing (Van Duin, 1982).

Qua aantallen maar ook qua soorten kan deze inventarisatie daarom niet zonder meer met de mijne worden vergeleken. Men moet vooral ook bedenken, dat het gebied in 1981 grondig is veranderd (zie Beschrijving van het gebied). De methode die zij volgden betrof het regelmatig simultaan turven per hoek; het gebied insteken was toen onmogelijk (mond. med. Van Duin). Vooral in 1977 is een zeer gedegen inventarisatie verricht. Overigens kan men er zich alleen maar over verbazen dat een inventarisatie zo lang is volgehouden; een compliment is op zijn plaats.

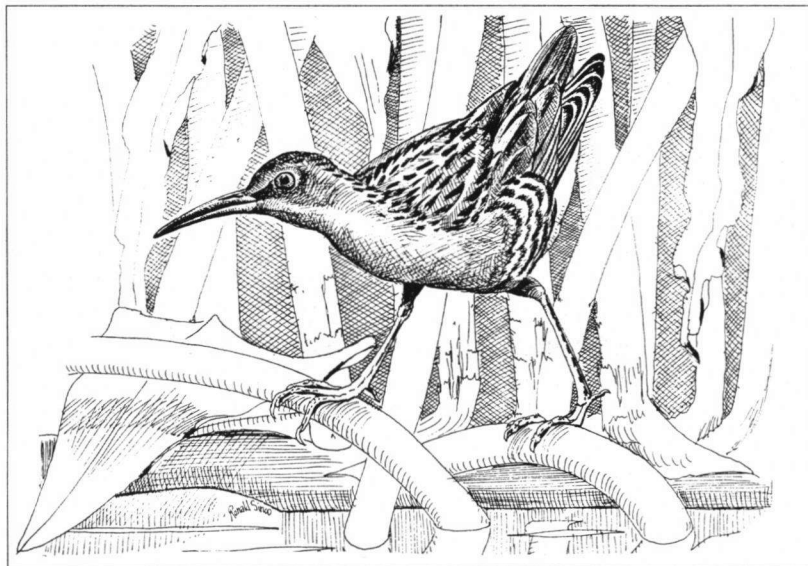
Soorten die ik niet als territoriumhouder vaststelde zijn: roodhalsfuut, een mogelijk broedgeval in Haven Ballast in 1981; knobbelzwaan; bergeend; wintertaling; pijlstaart (mogelijk broedgeval in 1973); zomertaling (mogelijk broedgeval in 1973); slobeend (1 mogelijk broedgeval in 1977, 1 in 1981); krooneend (meerdere jaren, max. 1-2 paar); tafeleend (mogelijk broedgeval in 1979);

torenvalk; patrijs; scholekster; kluit; kleine plevier; Kievit; watersnip; visdief (mogelijk broedgeval in 1973); ransuil; gierzwaluw; boerenzwaluw; zwarte roodstaart; grote karekiet (1 paar in 1974 en 1978); grauwe vliegenvanger; spreeuw; huismus; ringmus en kneu.

Tijdens inventarisatieronden werden door mij wel waarnemingen verricht van de volgende soorten: bergeend, wintertaling, zomertaling (1x), krooneend (1x), tafeleend (eenmaal een luid roepend vrouwtje op- en wegvliegend), torenvalk, spreeuw (ook eenmaal met voer het gebied invliegend waargenomen) en kneu. Volgens sommige criteria zouden deze waarnemingen misschien voldoende zijn voor een 'mogelijk broedgeval'; hiervan heb ik afgezien. Een aantal van de door Van Duin et al. (1982) gevonden soorten kan nu onmogelijk meer op de Vijfhoek broeden; het betreft de pioniers scholekster, kleine plevier, kluit en visdief. De kleine plevier broedde in ieder geval in 1994 nog wel juist ten zuidoosten van de eigenlijke Vijfhoek (mond. med. Van Duin). Andere soorten werden juist buiten 'mijn' gebied waargenomen, in en om de ge-

bouwen in de omgeving van het gebied, zoals huismus, ringmus, zwarte roodstaart en boerenzwaluw). Daarnaast stelde M. Singor in 1973 de gierzwaluw vast als broedvogel in de bunker bij Smeenk (schr. med. F. Vogelzang).

2. In opdracht van de Dienst Ruimtelijke Ordening Gemeente Amsterdam (DRO) is in 1989 en 1990 een onderzoek verricht naar vogels, planten en enkele inktengroepen in het gebied inclusief de Diemerzeedijk en Haven Ballast (Kreffer et al., 1991). De gevolgde methode wat betreft broedvogels is volgens de auteurs het karteren van territoria, 'onder andere door het luisteren naar zang' (sic!). Hierbij noemen Kreffer et al. echter geen nadere methode. Evenmin is gespecificeerd naar jaartal; zo is dus ook niet op te maken of genoemde soorten beide jaren hebben gebroed. Van negen soorten zijn in het rapport, overigens zeer fraaie, kaartjes afgebeeld. Het hele onderzoeksgebied is in deelgebieden verdeeld; deelgebied 12 komt vrijwel precies overeen met het door mij geïnventariseerde gebied. Men

Waterral

Tekening: Ronald Sinoo

Soort	'73-'81	'89-'90	'91	'92	'93	'94	'94
Auteur	Van Duin (1982)	Kreffer et al. (1991)	Dubbelt Tempelman (1993)	Tempelman (1996)	Tempelman (1996)	Tempelman (1996)	(1996)
Fuut	<10-120	+	-	9	5	4	6
Dodaars	-	1	-	-	-	-	-
Roodhalsfuut	1? (1981)	-	-	-	-	-	-
Roerdomp	? ('74,'75,'81)	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	1-2	-	-	-	-	-	-
Bergeend	1	-	-	-	-	-	-
Krakeend	1-5	1	-	2	2	3	3
Wintertaling	1	-	-	-	-	-	-
Wilde Eend	>10t	+	-	6	6	7	4
Pijlstaart	1? ('73)	-	-	-	-	-	-
Zomertaling	1? ('79)	+	-	-	-	-	-
Slobeend	1? ('77), 1 ('81)	-	-	-	-	-	-
Krooneend	1-2	-	-	-	-	-	-
Tafeleend	? ('79)	-	-	-	-	-	-
Kuifeend	? ('80)	+	-	1	-	1	-
Nijlgans	-	-	-	-	1	-	-
Grauwe Gans	-	+	-	-	-	1	2
Buizerd	-	-	1	-	-	1	-
Bruine Kiekendief	1-3	2	1	1	1	1	-
Havik	-	-	1	1	1	1	1
Sperwer	-	+	1	-	-	-	-
Torenvalk	1	+	-	-	-	-	-
Patrijs	1	-	-	-	-	-	-
Fazant	+	+	-	3	3	4	2
Waterral	3-8	5	2	1	2	6	3
Porcelainhoen	-	1	-	-	-	-	-
Waterhoen	-	+	-	-	-	-	-
Meerkoet	10t	4	-	5	9	9	8
Scholekster	max. 4	-	-	-	-	-	-
Kluut	1 ('73)	-	-	-	-	-	-
Kleine Plevier	1-2	-	-	-	-	-	-
Kievit	max. 9 ('81)	-	-	-	-	-	-
Watersnip	1 ('75,'79)	+	-	-	-	-	-
Houtsnip	-	+	-	-	-	-	-
Visdief	? ('73)	-	-	-	-	-	-
Houtduif	>9 ('81)	+	-	3	2	1	2
Holenduif	-	+	-	-	1	-	-
Turkse Tortel	-	+	-	-	-	-	-
Tortelduif	-	+	-	-	-	-	-
Koekoek	2-6	+	-	3	3	5	4
Gierzwaluw	+ ('73)	-	-	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	1	+	-	2	2	1	1
Boerenzwaluw	10t	-	-	-	-	-	-
Graspieper	-	+	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	3-5	-	-	-	-	-	1
Winterkoning	15-55	+	-	31	34	45	37
Heggemus	3-16	+	-	10	15	18	14
Boomkruiper	1 ('81)	-	-	2	-	-	-

voert voor 'deelgebied 12' 59 soorten als broedvogel op. Soorten die ik niet als broedvogel gekarteerd heb zijn dodaars, zomertaling, sperwer, torenvalk, porcelainhoen, watersnip, houtsnip, Turkse tortel, tortelduif, ransuil, graspieper, grote lijster, goudhaantje, grauwe vliegevangster en kneu. Ik vraag mij wel af, en overigens ook Van Duin (mond. med.) en Vogelzang (schr. med.) of al deze

soorten de toets der Sovon-criteria zouden kunnen doorstaan (dit geldt voor dodaars, goudhaantje, waterral, graspieper, tortel, zomertortel, grote lijster en houtsnip). Aantallen worden niet genoemd.

Van een aantal door Kreffer et al. (1991) gerapporteerde soorten (zie ook tabel), namelijk zomertaling (1x), sperwer, torenvalk, ransuil (1x), goudhaantje en kneu deed ik tijdens inven-

tarisatieronden onvoldoende waarnemingen om tot een territorium te beslissen. De andere soorten heb ik nooit gezien tijdens inventarisatieronden.

3. Het Consulentenschap natuur, bos landschap en fauna verrichtte in 1992 een ecologische beschrijving van de Vijfhoek (Dubbelt, 1993). Hierbij gebruikte Dubbelt gegevens die door ambtenaren in dienst van de provincie Noord-Holland zijn

Roodborst	-	+		12	14	16	7
Wielewaal	1? ('76)	-	1	-	1	-	-
Zwarte Roodstaart	1	-					
Nachtegaal	-	10	3	6	3	7	8
Blauwborst	-	-	6	2	6	3	3
Merel	3-10	6		15	12	20	18
Zanglijster	1-3	+		12	9	11	7
Grote Lijster	-	+					
Sprinkhaanrietzanger	5-17	+	4	6	4	6	5
Snor	3-21	+	5	3	4	7	5
Rietzanger	13- >100	+	10	10	10	14	8
Bosrietzanger	c. >50	+	15	13	15	16	8
Grote Karekiet	1 ('74, '78)	-					
Kleine Karekiet	>16 - e 100en	13	25-50	34	50	37	34
Spotvogel	1	+		4	-	-	-
Grasmus	1->10	+	6	10	6	6	11
Braamsluiper	1 (v.a. '76)	4		-	1	1	1
Tuinfluit	10->55	+		45	38	29	26
Zwartkop	1-2	+	26	32	26	30	27
Tjiftjaf	3-14	9		28	37	29	20
Fitis	c. 50	+		84	51	45	42
Goudhaantje	-	+					
Staartmees	-	+		4	4	2	2
Matkop	1-3	+	8	8	7	4	2
Pimpelmees	1-2	+		6	7	9	7
Koolmees	2-6	+		16	16	21	11
Buidelmees	-	-	1-3	1	1	1	-
Grauwe Vliegenvanger	1? ('75, '81)	+					
Baardmannetje	enk.->21	+	1	1	1	1	1
Vlaamse Gaai	1-3	+		3	3	2	3
Ekster	2-3	+		-	-	1	-
Zwarte Kraai	2-4	+		3	2	4	2
Spreeuw	+	-					
Huismsus	+	-					
Ringmus	enk.	-					
Putter	1 ('77)	+		-	-	1	-
Groenling	1? ('77)	+		-	-	1	-
Vink	1	+		7	4	5	4
Rietgors	max. c. 35	+		22	21	24	14

Tabel: aantal territoria per soort per jaar

Toelichting tabel: de Rode Lijst-soorten zijn ontleend aan 'Biodiversiteit in Nederland', pp. 140 en 150 (1995).

I: soorten waarvoor Nederland internationaal een grote verantwoordelijkheid heeft. Op de Vijfhoek zijn dit: baardmannetje, grauwe gans en blauwborst.

T: soorten met een in Nederland dalende trend. Op de Vijfhoek zijn dit: snor, waterral, baardmannetje, rietzanger en wielewaal.

Z: in NL zeldzame soorten. Op de Vijfhoek zijn dit: rietzanger, grauwe gans, baardmannetje, snor, blauwborst, wielewaal en waterral.

verzameld, in 1987, aangevuld met gegevens van het VOD. De aantallen broedvogels komen goed overeen met de door mij gevonden aantallen (zie tabel). Sommige algemene soorten als fazant zijn niet meegenomen in het verslag.

De enige soort die ik niet aantrof als territoriumhouder, en die Dubbelt wel noemt, is de sperwer (1 terr.). Juist buiten het terrein broedde in de jaren 1993,

1994 en 1995 in ieder geval een paar (mond. med. Van Duin); mogelijk is dit het zelfde paar.

Niet-broedvogels

Het IJmeer is zoals bekend zeer belangrijk voor watervogels. De brilduiker overwintert hier massaal; op 5 maart 1992 zag ik er hier zo'n duizend, waaronder vele baitsende mannetjes. De 1%-norm wordt voor enkele soorten voortdurend overschre-

den (o.a. kuifeend). Het rietland is verder slaappleaats van boeren- en oeverzwaluw, in de trek-tijd ook voor vele zangvogels als waterpieper, waarvan er soms tientallen verblijven.

In vroeger tijden had de blauwe kiekendief in het gebied een slaappleaats. Oeverzwaluw en blauwe kiekendief staan op de lijst van doelsoorten (Van Nieukerken, 1995).

Andere soorten die van 1991 tot en met 1994 niet op de Vijfhoek territorium hielden, maar er wel slaapplaats hebben, of overwinteren, en die we ook op de lijst van doelsoorten vinden zijn slobeend, roerdomp en watersnip.

Enkele interessante waarnemingen van niet-broedvogels die ik deed waren: 1 roepende kerkuil op 13 april 1991; 6 mannetjes krooneend op 31 mei 1991; 2 ijseenden op 2 april 1992; 2 apelpinken op 11 april 1992 en 1 mannetje zomertaling, op- en langsvliegend op 8 april 1993. De zomertaling behoort overigens tot de broedvogels, evenals de krooneend (zie tabel).

Van de krooneend deed Dubbelt in juli 1995 een waarneming van een vrouwtje met zes pulli; deze kan op de Vijfhoek zelf of in Haven Ballast hebben gebroed (mond. med. Dubbelt).

Het totale aantal vogelsoorten dat werd vastgesteld op de Vijfhoek bedraagt zo'n 230 (Van Duin & Vogelzang, 1993). De Vijfhoek scoort hiermee de 18e plaats in de lijst van de gebieden met het hoogste aantal vastgestelde soorten (Sovon, 1987).

De toekomst

Uit de inventarisaties moge blijken dat de Vijfhoek een waardevol gebied is, dat uitnodigt om er met respect mee om te gaan. Qua soortensamenstelling lijkt het op redelijk goed beschermde gebieden als

Oostvaardersplassen en Naardermeer. Van de door mij gevonden broedvogels (periode 1991-1994) staat 17 % op de Rode Lijst (Van Nieukerken, 1995). Dit is een hoog percentage. Met name voor rietvogels is het gebied belangrijk. Zangvogels, met name de insekteneters, bereiken hoge dichtheden. Het aantal soorten dat op de Vijfhoek heeft gebroed vanaf

1973 bedraagt 87. Het gebied is op Nederlandse schaal tamelijk groot. De niet-broedvogels waaronder de Vijfhoek en directe omgeving zeer, wat blijkt uit het overschrijden van de 1%-norm van diverse watervogels en uit de hoge plaats op de lijst van Nederlandse gebieden waar het hoogste aantal soorten is vastgesteld. De verscheidenheid aan zoogdieren is voorts behoorlijk.

Al met al reden genoeg om er voorzichtig mee om te gaan en het niet meer zo te maltriteren als in 1993, toen de cultuurhistorisch waardevolle oude Zeedijk werd doorboord met een afschuwelijk kanaal en men het nodig vond om in de broedtijd het bos gedeeltelijk te kappen. Men kan dan wel een microscopisch gebiedje ernaast tot natuurreservaat uitroepen; dan moeten we wel even vergeten dat ook nog eens het weiland tussen de Vijfhoek en de PEN werd bedolven onder zand en asfalt (een zoveelste voormalig broedgebied van grutto, scholekster en kievit). Ondanks de hoge natuurwaarde ziet de toekomst er niet rooskleurig uit; daar zijn eenvoudig te veel plannen voor, bijvoorbeeld voor het aanleggen van snelwegen, dit onder het motto: "samen krijgen we de natuur er wel onder".

Laat ik, om positief af te sluiten, melden dat het terrein in ieder geval niet meer zal worden gebruikt als afval- cq baggerdepot, naar het schijnt omdat er niet voldoende afval meer is door het massaal scheiden van groente-, fruit- en tuinafval.

Dankwoord

Een woord van dank is voor de mensen die af en toe 's ochtends vroeg mee gingen: Mieke Bon, Matthijs van Couwelaar, Arthur van Dulmen, Rien Geene en Arnoutjan Rossenaar.

Arnoutjan en Arthur worden tevens bedankt voor hun planten-determinaties; Ruud Vlek voor het doornemen van het manuscript en het ter beschikking stellen van archiefmateriaal; Guus van Duin en Fred Vogelzang voor het ter beschikking stellen van archiefmateriaal van het Vogeloverleg Diemen (VOD) en de Waarnemersclub Diemen (WCD) en Rens Dubbelt voor het leveren van aanvullende informatie.

Met name Guus dank ik voor het uitgebreide inhoudelijke en stilistische commentaar.

David Tempelman
Bankastraat 53III
1094 EC Amsterdam

Literatuur

Dijk, A.J. van (1993) Handleiding Sovon broedvogelonderzoek. 1-54. Sovon, Beek-Ubbergen.

Dubbelt, R. (1993) Ecologische Beschrijving van het PEN-eiland. Een natuurgebied in de Ecologische Hoofdstructuur. NBLF-rapport, 1-19. Sine loco.

Duin, Guus van (1982) De natuurwetenschappelijke waarde van een baggerdepot bij Diemen. Bijvakverslag Algemene Zoologie UvA, 1-69. Amsterdam.

Duin, Guus van & F. Vogelzang (1993) PEN-eiland: de natuur in het nauw. Noord-Hollands Landschap 19.20 no. 1 (1993): 10-12.

Kreffer, L.A., Tolsma, D.J., Ploeg, S.W.F. van der & J.F. Feenstra (1991) Ecologische aspecten van het project "Amsterdam Nieuw-Oost". IVM-Rapport R-91/02. Vrije Universiteit, Amsterdam.

Mostert, K. (1993) Zoogdieren-inventarisatie van het Pen-Eiland. A&W-rapport 66: 1-35. Veenwouden.

Nieukerken, E. van (1995) Biodiversiteit in Nederland.

Sovon (1987) Atlas van de Nederlandse vogels.

Zijlmans, N. (1995) De Havik *Accipiter gentilis* in en om Amsterdam. Takkeling 3 (2): 36-39.

Nog maar een paar nachtjes slapen en dan begint het nieuwe jaar. 1997 wordt een jubileumjaar voor de vogelwerkgroep en dat gaan we herdenken met vele feestelijke activiteiten. De voorzitter van de jubileumcommissie, Simon Visser, geeft de details.

Simon Visser

1997: een lustrumjaar om naar uit te kijken

1997 wordt een lustrumjaar. 30 jaar geleden werd onze vogelwerkgroep opgericht. Inmiddels zijn we uitgegroeid tot een grote en zeer actieve werkgroep en dragen door veel activiteiten daadwerkelijk bij aan de bescherming van vogels in onze regio. Daarbij kunnen we soms zinvolle en goed onderbouwde adviezen geven aan verschillende instanties.

Een werkgroep waar gast-sprekers graag komen omdat er een groot en belangstellend gehoor is. Er worden veel aantrekkelijke excursies georganiseerd. We kunnen trots zijn op onze vogelwerkgroep. We kunnen met recht met elkaar een jubileum vieren!

De lustrumcommissie is blij dat zij na een jaar van voorbereiding, waarbij velen betrokken zijn, een jubileum programma kan aanbieden. Natuurlijk zullen we in het jubileumjaar de lokale en regionale pers en radio/TV op de hoogte houden van alle activiteiten. Voor onze leden hierbij al de belangrijkste punten op een rij.

Direct aan het begin van het jaar gaat de **ledenwerfactie** van start. Ik denk dat alle leden staan te popelen van ongeduld om wervend op pad te gaan. Enkelen hebben zich niet in kunnen houden en hebben al nieuwe le-

den aangemeld. In elk nummer van de extra fleurige 'Korhaan' zal de stand van de ledenwerfactie bijgehouden worden. Het zou geweldig zijn als een verdubbeling van het aantal leden gehaald werd.

Ook aan het begin van het jaar start de **fotowedstrijd**, voor leden en niet leden. Niet alleen de vogels maar ook hun biotoop kunnen weergegeven worden. Zonder een geschikte biotoop is geen vogelleven mogelijk. In het september nummer van De Korhaan heeft u er al alles over kunnen lezen.

De uitslag zal bekend gemaakt worden op de Noordhollandse vogeldag, die in oktober in Hilversum wordt gehouden. Daar

zullen ook de foto's tentoongesteld worden.

Zaterdagmiddag 22 maart is de **officiële jubileumbijeenkomst** in de Bethlehem kerk te Hilversum. We beginnen om 14 uur. Het bestuur zal 'officials', zoals gemeentelijke bestuurders uit ons werkgebied, uitnodigen. We hopen dat zij ons zullen informeren over wat er op het gebied van vogelbescherming is gebeurd en in de toekomst mogelijk zal zijn in onze regio. Het kan een vruchtbare uitwisseling worden die bijdraagt tot wederzijds begrip.

De subgroepen bereiden zich voor op een presentatie van hun activiteiten. De Eempolders zullen in de belangstelling komen te staan door middel van speciale informatie over de natuur, in het bijzonder de avifauna. Een presentatie van 'oud' en 'nieuw', of beter gezegd 'vroeger' en 'nu' plaatst al onze plannen in een historisch perspectief.

Na de pauze zal ons lid Evert Boeve zijn nieuwe film 'Eendekooien' vertonen. In Het Vogeljaar werd de loftrumpet over deze film reeds gestoken.

Het weekeinde 24/25 mei zijn er **open dagen**. Deze worden gehouden bij het bezoekers-

centrum van Natuurmonumenten in 's Graveland (Boekesteyn). We zullen veel publiciteit geven aan dit jubileumonderdeel. De werkgroepen zullen zich weer presenteren, nu voor een veel breder publiek. Er zullen openbare excursies in de 's Gravelandse landgoederen worden georganiseerd. Leden van onze vogelwerkgroep zullen teken- en schilderwerk tentoonstellen. Het timmeren van nestkastjes en het pluizen van uileballen klinkt overal. Kortom het zal er gonzen van activiteiten. Er zal nog nader uitvoerige informatie worden gegeven. Er zal vooral aan kinderen veel aandacht worden gegeven in het programma. Houdt dat weekend vrij om samen met ons de stroom van belangstellenden te ontvangen.

Zondag 1 juni is de al eerder genoemde jubileum **vaarexcursie** voor leden. We kunnen nu alle tippen van de sluier oplichten. Er wordt een vaarexcursie georganiseerd naar het eiland 'De Dode Hond' in het Eemmeer. Niet veel leden van ons zullen daar eerder geweest zijn. Gaat dat zien! We varen er per boeier heen, het vertekpunt is de haven van Huizen. Er zullen meerdere afvaarten zijn, de eerste afvaart is om 7 uur. Natuurlijk varen we iedereen ook weer terug. Het Gooien Eemmeer zal vol zijn met jubilerende vogelwerkgroep-leden. Haast u met inschrijven. Voor de kosten van het bootvervoer wordt een kleine eigen bijdrage gevraagd.

Zaterdag 25 oktober wordt de jaarlijkse **Noordhollandse vogeldag** van de SVN (Samenwerkende Noordhollandse Vogelwerkgroepen) door ons georganiseerd. De bijeenkomst vindt plaats in de Bethlehemkerk te Hilversum, begint om 10 uur en duurt tot ongeveer 16 uur.

Op het eiland De Dode Hond

Foto: Dick Jonkers

Ik schreef het al eerder: zonder een geschikte biotoop is geen vogelleven mogelijk. Dit zal ook een rode draad zijn tijdens deze bijeenkomst. Natuurbeheer en ontwikkeling van Naardermeer en Gooimeerkust worden toegelicht door medewerkers van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. De vermeende aalscholverproblematiek in het IJsselmeer komt ter discussie.

Plaatselijke vogelwerkgroepen kunnen belangrijk bijdragen tot de kennis, de bescherming en het beheer van natuurgebieden. Resultaten van het IJsvogelproject (landelijk en in het Gooi) en Vogeltelling in het Corversbos (tien jaar overzicht) worden gepresenteerd. Tenslotte zal een schitterende diashow worden vertoond over bosvogels. Havik en zwarte specht, draaihals en appelvink komen in beeld.

Een schitterend extra dik december nummer van **De Korhaan** zal het jubileumjaar afsluiten. U kunt alles nog eens nalezen en bent natuurlijk vooral benieuwd naar de uitslag van de ledenwerfactie. Kortom: veel om naar uit te kijken in het nieuwe jaar!

Nestkasten timmeren voor 's-Graveland

Ieder jaar organiseert de subgroep Nestkasten een timmerdag waarop nestkasten worden gerepareerd en nieuwe worden vervaardigd. De komende timmerdag worden er ook bouwpakketten gemaakt voor de jubileumdag op 22 mei 1997 bij Natuurmonumenten op Boekesteyn in 's-Graveland. Deze kunnen daar door de kopers ter plaatse met hulp in elkaar worden gezet of als pakket verkocht worden.

De nestkasttimmerdag wordt op zaterdag 8 februari gehouden in de werkplaats van bouwbedrijf Mokveld op het industrieterrein aan de Oude Haven bij de Gijsbrecht van Amstelstraat in Hilversum. Aanvang 8.00 uur, einde 12.30 uur. Ieder lid dat een bijdrage wil leveren is welkom.

Gereedschap meenemen: hamer, nijptang, schroevendraaier, rolmaat/duimstok, potlood.

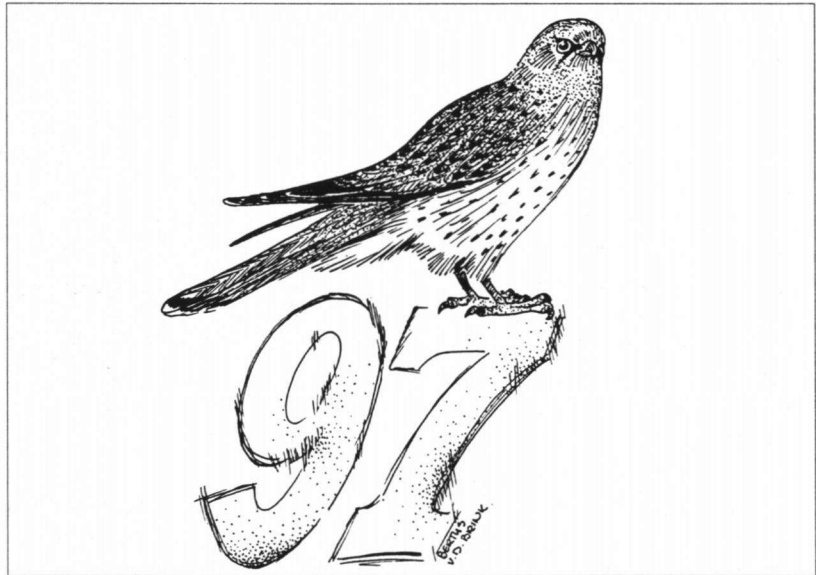
Torenvalk vogel-van-het-jaar '97

De subgroep Avifauna heeft in de vergadering van 10 september de torenvalk gekozen tot nieuwe vogel-van-het-jaar. Het wordt na de groene specht, de scholekster, de putter en de koekeek de vijfde vogel-van-het-jaar op rij.

Als vogel-van-het-jaar wordt altijd een vogel gekozen die voor iedereen goed herkenbaar is, maar waarover desondanks maar weinig recente gegevens uit ons werkgebied bekend zijn. Iedereen heeft wel eens de torenvalk zien "bidden". De roofvogel is te vinden in open terrein, van gecultiveerd laagland tot hoogveenmoeras aan toe.

Hij leeft voornamelijk van veldmuizen, maar insecten worden ook niet versmaad. Op een hoogte van zeven tot twaalf meter speurt hij de grond af naar een mogelijke prooi. Het stilstaan in de lucht bereikt de torenvalk door de vleugels snel op en neer te slaan. Het is geen snelle vlieger en daarom doet hij vrijwel nooit pogingen om een vliegende vogel te slaan.

De coördinatie van de vogel-van-het-jaar berust ook in 1997 bij Mia Kraal. Bertus van den Brink heeft opnieuw de moeite willen nemen om het logo van de vogel-van-het-jaar te maken. Meldingen van torenvalken kunnen op de bekende waarnemingskaartjes worden ingeleverd. Bij Mia Kraal, Talmalaan 32, 3761 AN Soest (tel.: 035-6012374), bij Laura Mudde, Slauerhoffstraat 6, 1382 RR Weesp of bij een van de andere inleveradressen, die u weer achterin deze Korhaan kunt vinden. Ook in 1997 houdt de redactie van De Korhaan zich van harte aanbevolen voor publikaties over de torenvalk.

Nieuwe inventarisatie van de Gooimeerkust

In 1991 is het Staatsbosbeheerproject Gooimeerkust op broedvogels geïnventariseerd. Er zijn inmiddels zes jaren verstreken. Op verzoek van Staatsbosbeheer willen we opnieuw een inventarisatie uitvoeren. Met behulp van verkregen gegevens kunnen we dan het uitgevoerde beheer evalueren.

Voor deze inventarisatie is veel hulp nodig, omdat de oeverzone zo'n zes kilometer lang is. Voor deze hulp wordt niet alleen gedacht aan ervaren vogelinventarisatoren; we kunnen ook assistentie gebruiken van leden die het inventariseren graag willen leren. Vogelsoorten als waterral, blauwborst en baardmannetje staan hen te wachten. Wilt u meer informatie over deze grootscheepse inventarisatie, of wilt u meedoen? Bel dan naar een van de onderstaande coördinatoren. Graag opgeven voor 1 januari 1997.

Op de werkcontact-avond van 11 februari 1997 zal een voordracht over het gebied gehouden worden en worden ook de inventarisatie-sets uitgedeeld.

Marc van Houten (035-5415603)
Dick Jonkers (035-5260456)

Blauwe reiger

HAANTJES

Rubriek voor niet-commerciële mededelingen van/aan Korhaanlezers

DIA'S

Wie heeft er overtollige dia's van vogels en wil die afstaan voor mijn werk in diverse verpleeghuizen? Wekelijks verzorg ik natuurprogramma's, waar dia's van vogels rondom het huis zeer goed tot hun recht komen. Inlichtingen: J. Bolck, tel.: 035-6247532.

TIJDSCHRIFTEN

Voor de liefhebber: oude nummers van Het Vogeljaar en van De Graspieper. Gratis te verkrijgen bij Dick Jonkers (035-5260456).

Den Haag, o.v.v. "Inventarisatie-rapport 1995".

Na telefonische afspraak is het rapport ook af te halen tegen een bedrag van f 10,- bij de ledenadministratie, Rozentuin 31, Voorburg, tel. 070-3865926.

HAAGSE VOGELS

"VOGELS IN EN OM DEN HAAG" is de titel van het Inventarisatierapport over 1995 van de Haagse Vogelbescherming.

Het rapport is te bestellen door overmaking van f 12,50 (incl. portokosten) op gironummer 3586185 t.n.v. Penningmeester Haagse Vogelbescherming te

TUINBOEK

Binnenkort verschijnt bij Uitgeverij Scheffers het boek **Tuin In Tuin uit**, een bundeling van artikelen geschreven door Jos Kluiters, met 30 gouaches van Jan Weenink.

In **Tuin In Tuin uit** wordt het wel en wee van het vogelleven in

de tuin beschreven. Daarnaast geeft de auteur veel praktische adviezen om tuinen vogelvriendelijker te maken en, waar nodig, overlast van vogels te voorkomen. Het boek is volgens de seizoenen ingedeeld.

Prijs: f 39,90
ISBN 90 5546 0427

ROOFVOGELDAG

Op zaterdag 15 februari 1997 wordt in de Stadsschouwburg te Meppel de derde Landelijke Roofvogeldag gehouden van 9.30 uur tot 16.00 uur. Aanmelden bij de Werkgroep Roofvogels, Aekingaweg 3, 8426 GN Appelscha.

TE KOOP

Aangeboden (in losse afleveringen) de jaargangen 5 t/m 36 van het tijdschrift Het Vogeljaar (1957-1988). Prijs f 30,-. P. den Houter, Rigelstraat 64, 1223 AV Hilversum.
Tel. 035-6854191.

WINTERVOEDERING IN DE TUIN: DOE HET MET DE VOGELWERKGROEPI

Bestel zaad en vetbolletjes bij de vogelwerkgroep.

500 gram geselecteerde zaden: f. 2,50

vetbolletjes : f. 0,50

Handleiding met tips over wintervoeding wordt bijgesloten.

Bel uw bestelling door aan Paul Heuning (035-5268281), Bertus v.d. Brink (035-5258142) of aan een van de bestuursleden (adressen achterin deze Korhaan).

U helpt de vogels de winter door en speelt de kas van de vogelwerkgroep.

Nu het jaar zo langzamerhand ten einde loopt, leek het een goed idee om ter afsluiting van het jaar van de koekoek een soort conclusie te schrijven. Behalve de eigen leden die reageerden op de oproepen in De Korhaan kwamen er dank zij publicaties in de regionale bladen nog heel wat reacties van anderen binnen.

Mia Kraal

Koekoek in 1996 in Gooi, Vechtstreek en Eempolders

In totaal zijn 95 meldingen binnengekomen. Deze zijn in figuur 1 aangegeven. Werd in Vogels tussen Vecht en Eem (Jonkers et al. 1987) de koekoek nog een vrij talrijke broedvogel (251-1000 paren) genoemd, nu lijkt het erop dat het een vrij schaarse broedvogel (26-50 paren) is geworden. Wanneer de verzamelde gegevens tot een territoriumkaart worden verwerkt en de criteria, zoals door SOVON (van

Dijk 1993) opgesteld worden aangehouden, blijkt namelijk dat er een totaal van slechts 25 territoria ontstaat. De ligging van deze territoria is aangegeven in figuur 2.

Omdat lang niet alle waarnemingen zullen zijn doorgegeven en wellicht een aantal waarnemers alleen de eerste keer dat zij een koekoek zagen of hoorden iets doorgaven en daarna niet meer,

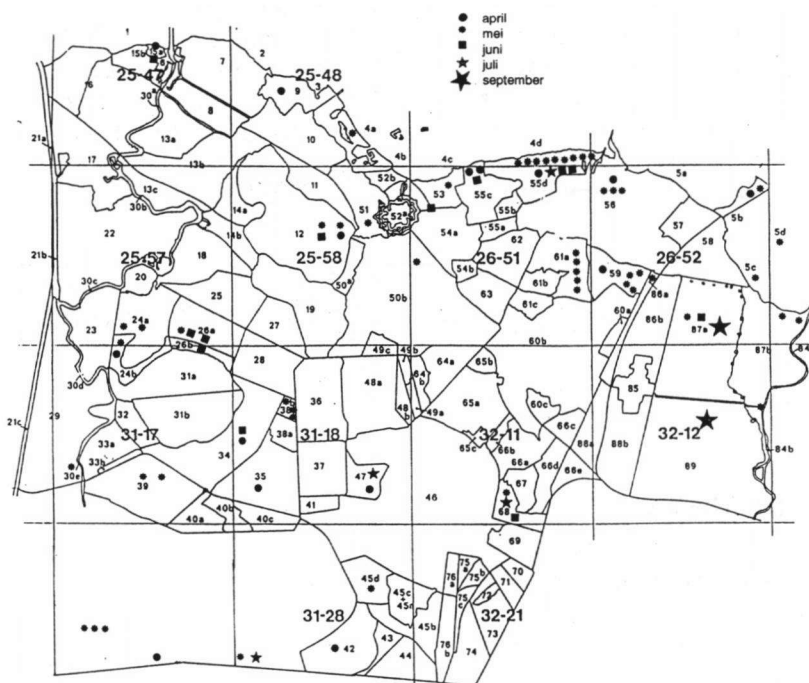
is het aantal territoria stellig te laag. Zo is er een opgave (mondelinge mededeling Moolenbeek) dat zich in de Stichts en Hollands Ankeveense Polder tenminste vijftien paren koekoeken zouden ophouden.

Helaas is door De Wijs (1993) die in 1993 de Vechtplassen op broedvogels inventariseerde het voorkomen van de koekoek niet onderzocht. Dat is heel jammer, want daardoor blijven we in het ongewisse over de recente aantallen in dit bolwerk, waar de kleine karekiet als belangrijkste waardvogel voor de koekoek optreedt.

Wat de oeverstrook van het Gooimeer van Naarden tot Huizen betreft zijn er wel redelijk recente gegevens. In 1991 zijn daar zes territoria vastgesteld (Jonkers 1992) en het huidige aantal van vijf komt daar dus aardig mee overeen.

VROEG

De eerste melding van 1996 kwam van het Bergse Pad bij Ankeveen en wel op 14 april. Gemiddeld keert de koekoek op of rond 20 april in ons onderzoekgebied terug, om dit ongeveer half augustus weer te verlaten. Het aantal meldingen liep dit jaar vanaf half juli terug; wat mede te wijten is aan het feit

Figuur 1. Plaatsen waar de koekoek in 1996 is waargenomen.

dat de koekoek zich aan het eind van de broedtijd niet meer laat horen.

De laatste waarnemingen dateren van 26 en 28 september, toen respectievelijk in de Zuid- en Noordpolder te Veld bij Eemnes een exemplaar is gezien. Deze koekoeken waren, net als het exemplaar dat op 27 juli bij de trektelpost in het Corversbos is gezien, trekkers. In figuur 2 valt op dat er in de tweede decade van mei weinig waarnemingen zijn gedaan. We kunnen ons afvragen of dit een reële daling is, na een vermoedelijke "trekpiek" eind april/begin mei. Of was er een geringe waarnemersactiviteit en/of minder aantrekkelijk weer? Vermoedelijk heeft de daling met trekactiviteit te maken gehad. Een waarnemster uit Hilversum die dagelijks bij Anna's Hoeve wandelde, hoorde de koekoek daar pas vanaf 25 juni tot 5 juli dagelijks en daarna niet meer.

Van buiten het onderzoekgebied kwamen ook waarnemingen binnen, maar die zijn niet in het bovenstaande verwerkt. Plaatsen waar die waarnemingen werden gedaan waren Soest, Lage Vuursche, Baarn en zelfs Vinkeveen.

Geraadpleegde literatuur

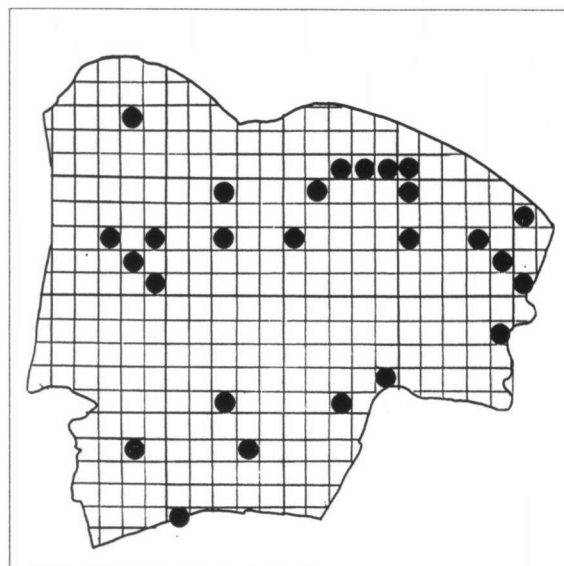
Dijk, A.J.L. van 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON, Beek-Ubbergen. 54 p.

Jonkers, D.A. 1992. Broedvogels van het Staatsbosbeheerobject Gooikust. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgavenummer 76. 92 p.

Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken 1987. Vogels tussen Vecht en Eem.

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. 399 p.

Wijs, W.J.R. 1993. Broedvogels in de Vechtplassen in 1993. Natuurmonumenten, Afdeling Onderzoek en Beheersplannen, 's-Graveland. 43 p. + bijlagen.

Figuur 2. Koekoekterritoria in 1996.

Na zijn aankomst in het broedgebied geeft de koekoek (onze vogel-van-het-jaar) duidelijk blijk van zijn aanwezigheid en is hij door zijn verdragende roep uitstekend te lokaliseren. Hoe heimelijk is zijn gedrag bij zijn vertrek. Opeens is de koekoek verdwenen, op weg naar zijn overwinteringsgebied.

Dick A. Jonkers

Koekoek weer verdwenen

Het Nederlandse trekpatroon duidt erop dat de wegtrek van de koekoek vanaf half juli inzet en dat de pieken in augustus en september worden bereikt (Bekhuis et al. 1987). Ruim dertig jaar geleden werd nog beschreven dat de trek eind juli op gang zou komen, in de periode dat de jongen nog door hun pleegouders op het nest gevoerd werden (Van Oordt 1960). Dit zou betekenen dat de jonge koekoeken dus onafhankelijk van de ouders

hun weg naar de wintergebieden zouden moeten vinden. In later verschenen literatuur wordt echter vermeld dat de jonge en oude vogels gelijktijdig op trek gaan (Glutz von Blotzheim & Bauer 1980). De eerstejaars vogels vertonen daarbij aanvankelijk vanaf juli een ongerichte trek, die vanaf begin augustus wordt omgebogen naar gerichte trek. De jongen die laat in het seizoen geboren zijn en dus na de hoofdmacht vertrekken, worden nog in

september op van de trekrichting afwijkende plaatsen gesignaleerd.

In oktober is Europa vrijwel koekoekvrij en als er in die tijd nog exemplaren worden waargenomen is dat uitzonderlijk. Uit ons onderzoekgebied zijn maar liefst drie oktoberwaarnemingen bekend. De laatste daarvan heeft betrekking op een koekoek die op 21 oktober 1971 bij de Ankeveense Plassen is waargenomen (Jonkers et al. 1987).

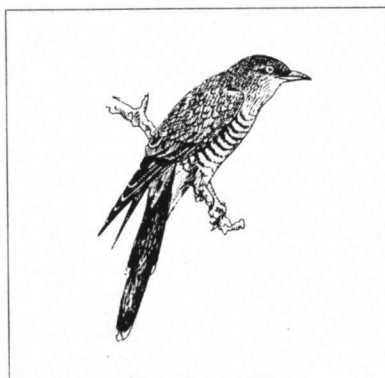
Nachtvliegers

Koekoeken zijn nachttrekkers en trek valt dus helemaal niet op. De trekbewegingen vinden over een breed front plaats in zuid-west-tot zuidoostelijke richting en voert voor een groot deel over Italië. In grote lijnen wordt de Middellandse Zee tussen Zuid-Frankrijk en Klein Azië overgestoken. Terugmeldingen van in Nederland geringde koekoeken komen ook van lokaties ten zuidwesten van ons land, wat erop zou kunnen wijzen, dat de oversteek eveneens bij Gibraltar plaatsvindt (Speek & Speek 1980).

Overwinteringsgebied

Koekoeken zijn lange afstandstrekkers die uitsluitend in Afrika overwinteren. De West-Europese koekoeken, waartoe de Nederlandse populatie behoort, schijnen hun overwinteringsgebied in de vochtige savannen ten noorden van de tropische regenwouden te hebben en ook in de gedeeltelijk altijd groen blijvende bossen van West Afrika. Er zijn trekbewegingen van midden augustus tot oktober in Mali en Senegal geconstateerd en door Sierra Leone en Togo nog in oktober en december. Uit het laatstgenoemde land stamt een Nederlandse terugmelding in december. Sommige koekoeken bereiken zelfs Zuid-Afrika. Hemelsbreed lopen de afstanden die zo worden afgelegd uiteen van minimaal 4500 tot maximaal 12.500 kilometer. Een formidabele prestatie, die door meer zangvogels wordt geëvenaard. Die bewondering neemt toe als er bedacht wordt, dat er aanwijzingen zijn dat koekoeken de Sahara in een non-stop vlucht van 3000 kilometer oversteken.

De sterfte onderweg kan door factoren als zeer slecht weer en jacht en vangst groot zijn. Eenmaal in het overwinteringsgebied

Koekoek

gearriveerd kan er voedselschaarste zijn en de koekoeken reageren dan ook op het al dan niet optreden van regenval en het daardoor schommelende voedselaanbod, die tot zwerfbewegingen kunnen leiden, waarbij het voedsel wordt gevolgd. Er is waargenomen dat zij rivieren volgden, voedsel zochten in accaciabomen in de droge savanne en zich ophielden in de altijd groene Brachylaeaanbossen. Verder zijn zij foeragerend aangetroffen in kokospalmen.

Na enkele maanden begint het trekinstinct zich weer te roeren en leggen de koekoeken vanaf maart de trekweg in omgekeerde richting af naar hun broedgebieden in Europa.

Literatuur:

Bekhuis, J. et al. (red.) 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels: 314. SOVON Arnhem.

Cramp, S. (ed.) The Birds of the western Palearctic. Vol. IV Terns to Woodpeckers: 405. Oxford University Press, Oxford/New York.

Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M. Bauer, 1980. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9. Columbiformes - Piciformes: 181-194. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

Oordt, G.J. van. 1960. Vogeltrek: 135. Brill, Leiden.

Speek, B.J & G. Speek, 1984. Thieme's Vogeltrekatlas: 149. Thieme, Zutphen.

Tip: Kom kijken naar de nieuwe Snippenpoel bij de Chinese Muur

Zoals de meeste leden in Natuurbehoud van Natuurmonumenten en in De Korhaan gelezen zullen hebben, wordt er tussen de Hilversumse Meent en de Loodijk te 's Graveland het plan "Natuur van het zuiverste water" in uitvoering gebracht om het gebied plas dras te krijgen.

Na een paar weken zijn er al resultaten zichtbaar.

Of het nu gekomen is door de fikse regenbuien van begin september of door verhoging van het waterpeil, weet ik niet, maar opeens was er ter hoogte van de Chinese Muur een poel ontstaan, en binnen enkele dagen werd de poel bevolkt door honderden vogels.

Vanuit de auto kon ik niet goed zien welke soorten er aan het uitrusten waren.

Nieuwsgierig als ik toch geworden was, ben ik zaterdagochtend 7 september gaan kijken. Veel soorten waren er niet, maar wel zo'n 150 Kieviten en kokmeeuwen en verder waren er nog knobbelzwanen, wilde eenden, blauwe reiger, witte kwikstaart en vijf watersnippen. De watersnippen waren met de opkomende zon in het nog kale gebied goed te bekijken.

Dit is nog maar een begin, want het gebied wat op de "schop" gaat is ± 100 ha groot en als het net zo gaat als met de snippenpoel, wordt het voor het Gooi en de vogelwerkgroep een belangrijk vogelgebied.

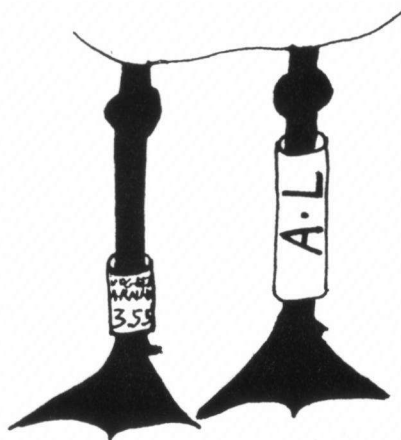
Rob van Veen

Let op kokmeeuwen met kleurringen in het Gooi

Deze maand start in Hilversum een kleurringproject aan kokmeeuwen. Gelijktijdig worden tevens kokmeeuwen gekleurringd in Arnhem, Deventer, Groningen, Utrecht en Kampen. In iedere stad zullen 25 kokmeeuwen per winter gekleurringd worden.

Het kleurringonderzoek richt zich op kokmeeuwen die in de Nederlandse steden overwinteren. De kokmeeuw is over het algemeen zeer plaatstrouw aan zijn overwinteringsgebied. Door middel van waarnemingen van gekleurringde individuen is de plaatsrouwheid beter in kaart te brengen. Ook zijn waarnemingen te verwachten uit de broedgebieden die zich met name in de verschillende landen rond de Oostzee bevinden.

Naast een stalen ring van het Vogeltrekstation Arnhem krijgt

iedere vogel een individueel herkenbare 2½ cm hoge gele kleurring met 2 zwarte letters. Met de verrekijker is de inscriptie van zo'n kleurring eenvoudig te lezen. De meeste kleurringen zullen te zien zijn in Hilversum.

Ook elders in het Gooi kunnen gekleurringde kokmeeuwen opduiken, soms ook van buitenlandse projecten bijvoorbeeld uit Denemarken (wit met drie letters en/of cijfers) of Finland (groen met 4 letters en/of cijfers). Indien je een gekleurringde kokmeeuw afleest, meldt dit dan aan onderstaand adres. Je krijgt dan spoedig bericht van de ringgegevens en eventuele andere waarnemingen van de betreffende vogel. Kortom, trek ook eens met je verrekijker de stad in. Neem een zak oud brood mee en let op gekleurringde kokmeeuwen in het park.

Frank Majoor
Poststraat 18
6828 EK Arnhem
026-3517931

Nieuwe vogelprioriteiten in Noord-Holland

Onze vogelwerkgroep is lid van de SVN, de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland. In de afgelopen twee jaar heeft de SVN twee onderwerpen hoog op de agenda geplaatst: de jachtproblematiek, vooral rond ganzen en eenden en het beleid ten aanzien van zogenaamde exoten, zoals de nijlgans. Deze onderwerpen kregen veel aandacht in de vorm van acties, tellingen en publikaties.

Onlangs heeft het bestuur van de SVN de prioriteiten voor de komende jaren opnieuw geformuleerd. Er zijn namelijk nogal wat nieuwe ontwikkelingen in deze provincie gaande, zoals de aalscholverproblematiek (waarover elders in deze Korhaan meer) en de plannen rond Schiphol en bouwen in het IJmeer. De komende twee jaar wil de SVN de aandacht verdelen over een aantal prioriteiten, dat ver-

deeld is in twee categorieën, waarbij prioriteit A belangrijker wordt gevonden dan prioriteit B. Hieronder volgen de uitgangspunten in telegramstijl.

Prioriteit A

- Weidevogelproblematiek (stimulering vogelvriendelijk weidebeheer door boeren, weidevogels en predatoren, omzetting van vogelrijk- naar vogelarm cultuurland, waterpeilverlaging in polders).
- Inspanningen leveren voor redding van bedreigde natuurgebieden (IJmeer, Kennemermeer, Amstelmeer).
- Jacht- en schadeproblematiek (ganzen, zwanen, smienten).
- Beïnvloeding provinciaal faunabeleid (bijvoorbeeld verzoeken om geen afschotvergunningen te verstrekken).

- Aalscholverproblematiek (IJselsemeervissers contra visetende vogels).
- Windmolens en vogelaanvaringen.

Prioriteit B

- Propageren van natuurontwikkelingsprojecten en verbetering ecologische infrastructuur.
- Verdedigen van ecosysteembeheer in natuurgebieden, contra selectief beheer.
- Kritisch volgen van diverse vormen van natuurbeheer door natuurbeschermende organisaties (bijvoorbeeld vossejacht door Natuurmonumenten).
- Verdedigen van exoten.
- Propageren van alternatieve vogelvriendelijke maatregelen om landbouwschade door vogels te voorkomen.
- Bijdragen leveren aan het opstellen van een provinciale Rode Lijst van vogelsoorten.

Iedereen kent de uitdrukking "vreemde vogels". Over hen gaat het nu volgende verhaal.

Carla Holzenspies

Over het wel en wee van een familie Pimpelmees

Het begon met een brief van de familie Pimpelmees aan het IVN in Huizen, gedateerd 28 mei 1996, welke luidde als volgt:

Geachte IVN,

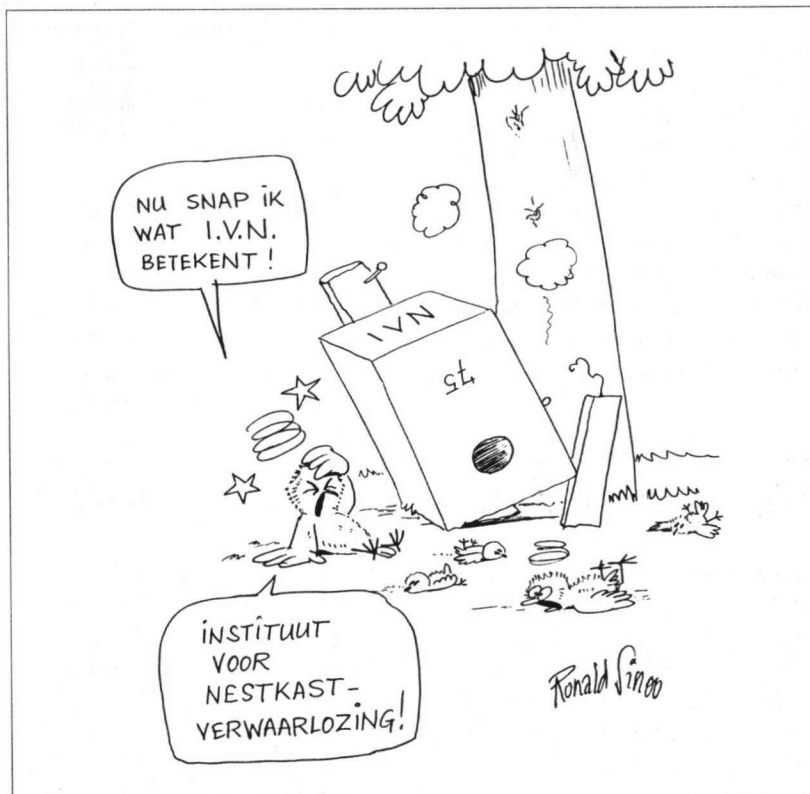
Begin maart van dit jaar belde iemand van de Vogelwerkgroep Het Gooi u op, om mede te delen dat het nestkastje 75, gemerkt IVN, hoek Kooimanlaan-L.Kinglaan, nog alleen aan de bovenkant aan de boom vast zat. De lat aan de onderkant was losgeraakt (al een jaar lang), zodat het kastje scheef naar achteren hing.

Vol vertrouwen betrokken wij pimpelmezen het kastje, maar in de ochtend van zaterdag 25 mei viel het op de grond.

Gelukkig kwam bovengenoemd persoon langs en nam het kastje mee naar haar zoon, die in Purmerend woont. Er bevonden zich 3 stervende pimpels in en 7 koude apathische jongen. Deze werden in de hand opgewarmd en gevoerd. Diezelfde dag werden ze meegenomen naar het gewezen Vogelhospitaal in Huizen, waar ze nu groeien als kool.

Nu vragen wij als Pimpelmezenouders: Wat betekent IVN eigenlijk????

*Hoogachtend,
de heer en mevrouw
Pimpelmees.*

Inmiddels zijn we een aantal maanden verder. De pimpels waren destijds nauwelijks één week oud en pasten gemakkelijk met zijn allen in mijn handpalm. In de bus en de trein moesten ze gevoerd worden. Geen gemakkelijke opgaaf.

Toen ze hun oogjes openden was ik in blue jeans gekleed. Na al die maanden loop ik nog steeds in dezelfde kleur, anders ben ik hun moeder niet. Rose, geel, lila, alles werd afgekeurd. Het zijn nu levendige vogeltjes in de volière. Sommige zonder staart, want die werd uitgetrokken door mijn zanglijster uit Wijk

bij Duurstede. Deze werd groot gebracht naast de wasmachine, zodat zijn 'gezing' bestaat uit de geluiden van een centrifuge. Na de rui zingt hij iets subsong, en toen ik hem nadeed nam hij een dreighouding aan en vloog me bijna aan. Maar één wasbaas in de volière!!!!

De pimpels vertonen kannibalistische trekjes. Ze plukken stukjes uit mijn huid en eten die met smaak op. Eén pimpel deed een waterspreeuw na: telkens door de pootjes zakken. De zanglijster liep af en toe met meelwormen in de snavel rond, waar hij geen raad mee wist.

Ledenwerfcampagne gaat door in 1997

De afgelopen periode heeft de kraam van de vogelwerkgroep op een aantal markten, manifestaties en open dagen gestaan. De belangstelling is steeds groot, er is voor wel 1500 gulden aan vogelartikelen verkocht en de folder met de oproep om lid te worden van onze Vogelwerkgroep werd vaak meegenomen.

Ook door de manier waarop we de laatste tijd in de publiciteit zijn geweest: over de telpost en naar aanleiding van het verschijnen van 'Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek' is de bekendheid van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken groter geworden. De meest vertrouwenwekkende manier van bekendheid geven blijft toch de mond tot mond methode. Gewoon vertellen hoe mooi de dia's waren op de lezing gisteravond en hoe je genoten hebt van de excursie of het weekend op de eilanden. En verder lijkt het me voor de hand liggend om ook de mensen die deelnemen aan de cursus te vertellen welke voordelen het lidmaatschap van de Vogelwerkgroep biedt.

Het streefaantal leden ligt aan het eind van de campagne bij duizend (nu hebben we rond de 600 leden). Dat betekent dat we nog best een paar keer hardop mogen zeggen in onze kenniskring hoeveel plezier we beleven aan het lid zijn van onze vogelwerkgroep.

Paul Keuning

Blauwe kiekendief

OPNIEUW EEN ROOFVOGELTELDAG

Jarenlang organiseerde de vogelwerkgroep roofvogeltellingen. In het weekeinde 1-2 februari 1997 wordt er voor het eerst sinds ongeveer tien jaar weer zo'n telling uitgevoerd. In samenwerking met de natuur- en Vogelwacht Zuidelijk-Flevoland, de Vogelbeschermingswacht Noordwest-Veluwe en de Vogelwacht Utrecht gaan we proberen in een groot gebied het voorkomen van roofvogels te onderzoeken. Onze bijdrage zal bestaan uit het tellen van het eigen onderzoeksgebied en de polders ten oosten van de Eem tot Putten. Daarvoor zijn heel wat medewerkers nodig. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij Dick Jonkers, tel. 035-5260456.

JA, IK WERK MEE OM DE VOGELS IN MIJN OMGEVING TE BESCHERMEN

Ik word voor f 20,- per jaar* lid van de Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken.

Binnenkort krijg ik daarvoor het welkomstpakket.

Verder krijg ik 5 maal per jaar De Korhaan thuisgestuurd en kan ik op vrijwillige basis deelnemen aan alle activiteiten die de vereniging organiseert.

dhr / mevr _____

straat _____

code + plaats _____ telefoon _____

handtekening :

* U krijgt een acceptgiro thuisgestuurd. / Huisgenoten betalen f 7,50
Opsturen naar: VWG Het Gooi e.o., Postbus 1028, 1200BA Hilversum

Programma

Zondag 5 januari: Ochtend-wandelexcursie 's-Gravelandse landgoederen o.l.v. Fred van Klaveren en Yolande Bosman. Vertrek om 8.45 uur vanaf de parkeerplaats van Boekesteijn, het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten, te 's-Graveland. (Dus niet vanaf Schaepe & Burgh, zoals abusievelijk in de vorige Korhaan stond).

Dinsdag 14 januari: Vergadering van de subgroep Avifauna in de Orangerie van Kasteel Groeneveld te Baarn. Vanaf 19.30 uur is de koffie klaar. De vergadering begint uiterlijk om 20.00 uur.

Zaterdag 18 januari: Dagexcursie Friesland (ganzen) o.l.v. Dick Jonkers, Jacques Meijer en Rob van Veen. Vertrek om 7.30 uur vanaf het Oosterspoorplein te Hilversum. Brood en drinken meenemen.

Donderdag 23 januari: Lezing door de heer J.C. Bolkenbaas met als titel: "Met de ijsvogel het jaar rond".

Kees Bolkenbaas is al meer dan 15 jaar bezig met onderzoek over de ijsvogel. Hij heeft over dat onderwerp een boek gepubliceerd. Het onderzoek van de ijsvogel betreft in het bijzonder het Biesbosgebied. Maatregelen om de broedplaatsen te beschermen tegen recreatiedruk worden besproken. De lezing wordt gehouden in de Bethlehemkerk aan de Loosdrechtseweg, hoek Diependaalselaan in Hilversum. Aanvang 20.00 uur.

Zondag 2 februari: Ochtend-wandelexcursie Einde Gooi - Hoorneboegsche Heide o.l.v. Gerard Mijnhout. Vertrek om 8.15 uur vanaf de parkeerplaats tegenover Vliegveld Hilversum.

Dinsdag 11 februari: Werkcontactavond in de Orangerie van Kasteel Groeneveld in Baarn. Deze avond zal in het teken staan van de komende broedvogelinventarisatie van de Gooimeerkust. Marc van Houten en Dick Jonkers coördineren deze avond. Iedereen is van harte welkom. Vanaf 19.30 uur staat de koffie klaar en om 20.00 uur begint de vergadering.

Zaterdag 15 februari: Ochtend-wandelexcursie Cronebos en Hilversums Wasmeer o.l.v. Jan Terlouw en Gerard Mijnhout. Vertrek om 8.15 uur. Verzamelen op de kruising van de Soestdijkerstraatweg en het zandpad schuin tegenover de ingang van het klooster Monnikenberg (paddestoel 21735).

Zaterdag 15 februari: Derde Landelijke Roofvogeldag in Meppel. Nadere bijzonderheden vindt u elders in deze Korhaan.

Donderdag 27 februari: Lezing door de heer G. de Roos over "Vogelleven op Wrangleiland".

Gerlof de Roos is bioloog. Hij doet in samenwerking met de Landbouw Universiteit onderzoek naar de vogeltrek in het Waddengebied.

Wrangleiland ligt ten noordoosten van Siberië dicht bij de Beringstraat. Het heeft de grootste broedkolonie van de sneeuwganzen in Rusland, verder zijn er veel steenlopers en blonde ruiters.

De lezing wordt gehouden in de Bethlehemkerk aan de Loosdrechtseweg, hoek Diependaalselaan in Hilversum. Aanvang 20.00 uur.

Vrijdag 28 februari: Avond-uilencursie Kasteel Groeneveld o.l.v. Frank v.d. Weijer en Nico Klippel. Vertrek om 21.00 uur vanaf het hek van Kasteel Groeneveld te Baarn.

Zondag 9 maart: Ochtend auto- en wandelexcursie naar de nieuwe observatiehut bij de Oostvaardersplassen, "De Zearend", o.l.v. Bertus v.d. Brink en Wim Leclercq. Vertrek om 7.30 uur vanaf het Oosterspoorplein te Hilversum. Brood en drinken meenemen, zo mogelijk ook je telescoop. Stevige wandelschoenen aanbevolen; we lopen ongeveer 5 1/2 km.

Dinsdag 11 maart: Werkcontactavond in Kasteel Groeneveld te Baarn. Vanaf 19.30 uur is de koffie klaar. Thema: Mystery Birds. Uw vogelkennis wordt door Frank Helmann en Philip Friskorn getest met behulp van dia's. Een avond voor beginners en gevorderden. Vogelgids meenemen.

Zaterdag 22 maart: Jubileumdag in de Bethlehemkerk, Loosdrechtseweg 263 te Hilversum. Aanvang 14.00 uur. Zie voor programma elders in deze Korhaan.
Na de pauze zal de heer E. Boeve zijn onlangs voltooide film "Eendenkooien" vertonen.

Dinsdag 8 april: Werkcontactavond in Kasteel Groeneveld te Baarn. Vanaf 19.30 uur is de koffie klaar.

Vrijdag 18 tot en met zondag 20 april: Voorjaarsweekend op Terschelling. Vanwege ons jubileumjaar gaan we met de ochtendboot (vertrek 10.05 uur uit Harlingen) naar het eiland: dus probeer dit keer ook de vrijdag vast vrij te maken. We maken er een feestelijk weekend van. We hopen dat alle excursieleiders mee gaan. De kosten ad f 150,- moeten uiterlijk 1 maart 1997 zijn overgeschreven op postrekening 25 29 179 ten name van Penningmeester van de VWG Het Gooi e.o. te Weesp. Eveneens voor 1 maart moet u zich schriftelijk aanmelden bij Joke van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn. Vergeet niet daarbij te vermelden uw naam, volledig adres en telefoonnummer. In verband met het beperkte aantal plaatsen geldt: wie het eerst komt, het eerst maalt.

Donderdag 24 april: Algemene ledenvergadering in de Bethlehemkerk, Loosdrechtseweg 263 te Hilversum. Aanvang 20.00 uur. De agenda en het 'na de pauze' programma worden te zijner tijd gepubliceerd.

Zaterdag 3 mei: Ochtend-wandelexcursie Laegieskamp - Koeienbad o.l.v. Johan van Galen Last en Bertus v.d. Brink. Vertrek om 6.30 uur vanaf de Verlengde Fortlaan in Naarden. Stevige waterdichte schoenen of laarzen aanbevolen. De wandeling duurt plm. vijf uur. Brood en drinken meenemen.

Zondag 4 mei: Openbare excursie: Vroege vogelwandeling met de boswachter rondom Kasteel Groeneveld o.l.v. boswachter Huub Berger en excursieleiders van de VWG. Vertrek om 5.30 uur. Neem familie en vrienden mee.

Zaterdag 24 en zondag 25 mei: Open dagen van de VWG bij het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten op het landgoed Boekesteijn in 's-Graveland. Het doel is om de vogelwerkgroep in brede kring bekend te maken en nieuwe leden te werven. In dit weekend organiseren we allerlei activiteiten waar iedereen welkom bij is: excursies, nestkastjes timmeren, schminken en braakballen pluizen voor kinderen, een quiz, een tentoonstelling, enzovoort, enzovoort. Nodig vrienden, kennissen en burens vast uit.

Zondag 1 juni: Jubileumexcursie: vaar- en wandelexcursie naar en op de Dode Hond, dat is een van de eilandjes in het Gooimeer dat gewoonlijk niet toegankelijk is. De vaart per boeier heen (en terug) duurt 45 minuten. We blijven anderhalf uur op het eiland; uit en thuis dus in drie uur. Er zijn drie afvaarten: 7.00 uur, 8.30 uur en 10.00 uur. Met iedere vaart kunnen maximaal 20 mensen mee. Zorg ervoor dat u tegen muggen en teken gewapend bent: muggenolie, laarzen en bedekkende kleding. Excursieleiders zijn Bertus v.d. Brink, Anco Driessen, Nico Dwars, Dick Jonkers, Fred van Klaveren, Nico Klippel, Wim Leclercq en Adri Vermeule.

De kosten ad f 15,- moeten uiterlijk 1 mei 1997 zijn overgeschreven op postrekening nr. 25 29 179 t.n.v. Penningmeester van de VWG Het Gooi e.o. te Weesp. Wilt u er s.v.p. rekening mee houden dat de overschrijving een week kan duren. Eveneens voor 1 mei moet u zich schriftelijk aanmelden bij Joke van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn. Vergeet niet daarbij te vermelden uw naam, volledig adres, telefoonnummer en de afvaarttijd van uw voorkeur. Als u op een andere tijd wordt geplaatst dan krijgt u daarvan schriftelijk bericht.

Donderdag 19 juni: Vaarexcursie Naardermeer o.l.v. Johan van Galen Last. We varen plm drie uur. Zorg er voor dat u tegen de muggen bent gewapend. De kosten ad f 12,50 moeten uiterlijk 19 mei 1997 zijn overgeschreven op postrekening 25 29 179 ten name van Penningmeester van de VWG Het Gooi e.o. te

Weesp. Eveneens voor 19 mei moet u zich schriftelijk aanmelden bij Joke van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn. Vergeet niet daarbij te vermelden uw naam, volledig adres en telefoonnummer.

Woensdag 27 augustus: Avondexcursie naar Zuid-Flevoland, ten oosten van de Stichtse Brug, o.l.v. Bertus v.d. Brink. Vertrek 19.00 uur.

Zondag 7 september: Ochtend-wandelexcursie rondom de Stichtse Brug. Vertrek om 6.30 uur vanaf het Oosterspoorplein te Hilversum.

DEELNEMERS AAN DE EXCURSIES WORDT DRINGEND VERZOCHT OM BIJ ALLE EXCURSIES VOOR DE AANGEGEVEN TIJD AANWEZIG TE ZIJN, ZODAT OP TIJD VERTROKKEN KAN WORDEN.

Voor de goede orde wijzen wij er op dat de in het programma aangekondigde excursies, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, in principe uitsluitend bedoeld zijn voor leden en huisgenoot-leden van de VWG. U wordt dringend verzocht naar deze excursies geen kleine kinderen en geen honden mee te nemen. Dit geldt uiteraard ook voor de weekenden.

ONTVANGEN LITERATUUR

Samenstelling: Linda Willemstein

Genoemde artikelen zijn slechts een selectie en vormen niet de complete inhoudsopgave.

Argus, Kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, jrg 21 no 3, september 1996.

Boomblad, IBN-DLO, jrg 8 no 4, september 1996.

Idem, jrg 8 no 5, oktober 1996: Droogvallend schip serieus probleem voor wadvogels.

De Dompheem, Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, jrg 31 no 3, september 1996.

Dutch Birding, Dutch Birding Association, jrg 18 no 4, 1996: Herziening Nederlandse Avifaunistische Lijst 1800-1979: Tweede fase.

Ficedula, Tijdschrift van Twentse VWG, jrg 25 no 3, september 1996.

Fitis, VWG Zuid-Kennemerland, jrg 32 no 3, 1996: Vogelwaarnemingen in Zuid-Kennemerland - Natuurbescherming een ramp voor vogels? - Zilvermeeuwen nader bekeken - De visarend.

De Graspieper, Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN), jrg 16 no 3, oktober 1996: Veldwaarnemingen van zeldzame en minder zeldzame broedvogels in 1996 in Noord-Holland - Onder-

zoek Grauwe Ganzen in Waterland - Zwanen en ganzen in Noord-Holland in de winter van 1995-1996 - Watervogels in de Oost-Havens van Amsterdam.

De Grutter, Vogelbeschermingswacht Zaanstreek, jrg 20 no 5, oktober 1996: 1996: een ouderwets huiszwaluwjaar - Verslag kluten inventarisatie 1996.

Idem, jrg 20 no 4, augustus 1996: Broedvogels van het Jagersveld 1968-1996.

IJsselmeer berichten, vereniging tot behoud van het IJsselmeer, no 3, 1996.

Idem, no 1, 1996: De retoriek van het aalscholver debat.

De Kleine Ratelaar, IVN Gooi e.o., jrg 18 no 4, oktober 1996.

De Korhaan, Ver. voor Vogel- en Natuurstudie De Wielewaal, afd. De Noorderkempen, jrg 24 no 4, oktober 1996.

Knipselkrant, Stichting Kritisch Faunabeheer, jrg 20, september-1996: Friese meren jachtgebied aalscholwers.

De Kruisbek, Vogelwacht Utrecht, jrg 39 no 4, augustus 1996: Kolonievogels en zeldzame broedvogels in de provincie

Utrecht in 1995 - zwartkopmeeuw in Utrecht van 31 maart tot 2 april 1996.

Limosa, jrg 69 no 3, oktober 1996: Watervogel en zangvogel: de achteruitgang van de grote karekiet in Nederland - De opkomst van de exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst.

Idem, jrg 69 no 2, juli 1996: Variatie in legselgrootte en eivolume bij noordse stern, visdief en grote stern - De fitis in de problemen, Afrika in het spel? - Zeven misverstanden over ooievaars in Nederland.

Meerkoet, Natuur en Milieufederatie Wierhaven, no 3, 1996.

Mens en Natuur, IVN Vereniging voor natuur- en milieueducatie, jrg 47 no 3, herfst 1996: Zangvogels ontdekken in het najaar.

De Mourik, vogelwerkgroep Rijk-van-Nijmegen e.o., jrg 22 no 2, 1996: Slechtvalken bij de EPON centrale - De nachtegaal en de bruik.

Natuurbehoud, Vereniging Natuurbehoud, jrg 27 no 3, augustus 1996.

Natuur en Milieu, Stichting Natuur en Milieu, jrg 20 no 10, oktober 1996.

Idem, jrg 20 no 9, september 1996.

NatuurNabij, IVN Eemland, jrg 24 no 4, sept./okt. 1996.

NME Magazine, Stichting Regionaal Natuur- en Milieu-Educatie centrum voor het Gooi en omstreken.

Noordhollands Landschap, Stichting Het Noordhollands Landschap, jrg 23 no 3, 1996.

Onze Waard, Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard, jrg 27 no 3, zomer 1996.

Politie Dier en Milieu, Vereniging Politie dieren en milieubescherming, jrg 71 no 3, september 1996: Het raadsel van de vele halftamme fazanten

De Smlent, Nieuwsbrief Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland.

De Steenloper, Vogelwerkgroep Den Helder, jrg 14 no 74, juli 1996: Invasie witbuikrotganzen.

idem, jrg 14 no 75, oktober 1996: Invasie vogels.

Sovon Nieuws, jrg 9 no 3, september 1996: Landelijke telling van kievit, goudplevier en wulp in okt. en nov. 1996 - De reuzenster nog steeds in de lift?

De Tringlaan, Vogelwerkgroep Schagen e.o., jrg 19 no 4, september 1996: Over kerkuilen rondom Schagen en Noord-Holland 1990-1995.

Vanellus, Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, jrg 49 no 4, 1996: De zeearend, eigen keus of opgedrongen? - Ooievaars zwermen uit.

Van Nature, Nieuws van Vereniging Natuurmonumenten, jrg 6 no 8, augustus 1996.

idem, jrg 6 no 9, september 1996.

idem, jrg 6 no 10, oktober 1996.

Veld- en Vitrine, Mededelingen van het Fries Natuurmuseum, no 131, 1996.

Het Vogeljaar, Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming, jrg 44 no 4, 1996: Zeearenden in Nederland... reuzen in de ruimte of ontheemden in een cultuursteppe - Het broedseizoen 1995 van de purperreiger in Nederland - Wadvogels en gasboringen - Vreemde vogels in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst.

Vogels, Tijdschrift over vogels en vogelbescherming, no 5, sept./ okt 1996: Roeken: samen weten ze meer - De prinsesse-valk houdt stand.

Vogelnieuws, Vogelbescherming Nederland i.s.m. de Kerkuilen werkgroep Nederland, jrg 9, no 5, 1996: Roofvogels, vervolging en registratie - Lobby voor lepel-aars.

Vrienden van het Gooi, jrg 1996 no 3.

Wintercatalogus, winkel vogelbescherming Nederland, 1996.

Advertentie

Eco Tourist Services

organiseert betaalbare vogelreizen naar ongerepte gebieden in Europa:

Biebrza vogelparadijs (Polen)	9 dagen <i>periode</i> 3/5-31/5	fl 1095,-
Extremadura / Coto de Doñana (Spanje)	12 dagen <i>periode</i> 28/4-19/5	fl 2290,-
Ooievaars en zeearenden in West-Polen	30/4 t/m 4/5	fl 885,-
Eleonora's valken op Lesbos (Griekenland)	28/4 t/m 5/5	fl 1875,-
Zeevogelkolonies in Ierland	18/6 t/m 22/6	fl 1375,-
Wolga delta en halfwoestijnen (Rusland)	1/8 t/m 14/8	fl 3990,-

- ✓ deskundige reisbegeleiding
- ✓ kleine groepen
- ✓ accommodatie *middenin* het gebied
- ✓ reissom alles inclusief

Tevens maatwerk mogelijk voor verenigingen, scholen etc.

Brochure Eco Tourist Services: 033-4565201
Postbus 1540, 3800 BN Amersfoort

MUTATIES LEDENBESTAND

Nieuwe leden:

Mw.M.J.Ebeling-Koning
 M. Kluiters
 J. Meester
 G.v.Neerijnen
 A.G. van Oort
 mw.J.C.Struys-Verburg
 J. Trigt
 H. Uylenburg
 Mw. T. Uylenburg
 Ds. S. Visser
 L. de Vries
 C. van Wijk
 S. Zeldenrust
 E.K. Zurkirchen

Bloemgracht 101
 De Pol 115
 E.Mooylaan 43
 Berensteinerlaan 10
 Kickenstein 57
 Hazepad 121
 Galeslootstr. 7
 Gr.Florislaan 33
 idem
 Dorpestraat 39
 Laan 1940-45 139
 Windvang 19
 O.Amersfoortsew. 229
 Orionlaan 93

1016 KJ Amsterdam
 6983 EC Doesburg
 1241 BB Kortenhoef
 1406 NS Bussum
 3632 WJ Loenen a/d V.
 3766 JN Soest
 3533 ST Utrecht
 1405 BS Bussum
 idem (hsgen)
 1393 NE Nigtevecht
 1222 NV Hilversum
 1276 GV Huizen
 1212 AD Hilversum
 1223 AE Hilversum

020-6221427
 083-3474907
 035-6563429
 035-6914193
 0294-234330
 035-6014269
 030-2939856
 035-6930535

 0294-253195
 035-6853372
 035-5255725
 035-6853459
 035-6857225

Adreswijzigingen:

T.v.d.Hanenberg
 J. Harder
 KVVN afd. Noorderkempen p/a H.Lieckens
 Mw. I. v. Oorschot
 R. Maritz
 Mw. G. Marmelstein
 J.J.Visser
 Y. Vogel

onbekend
 B.Wolfflaan 41
 Kievitstraat 11
 Dossaard 14
 Hollands End 10
 Dieze 58
 Klipper 11
 Leeuwerikweide 82

1403 GP Bussum
 2920 Kalmthout, België
 1412 NS Naarden
 1244 NR Ankeveen
 1273 PX Huizen
 1276 BP Huizen
 3742 XR Baarn

035-6937858

 035-6564445
 035-5263264

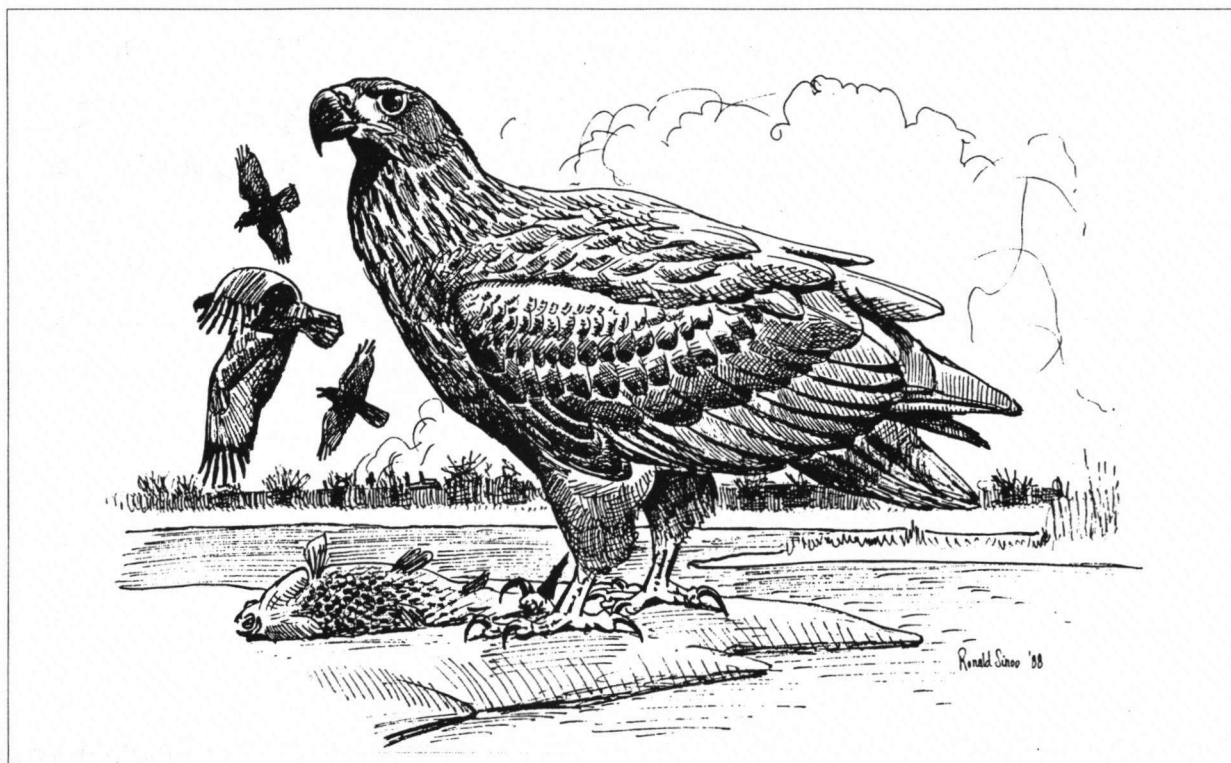
Bedankt:

B.P.M.v.d.Ende
 G.Gerlach
 G. Kingma
 M.J. Klomps
 M.J. Koopman
 R. Middelkoop
 Mw. J.C. Rijn

Soest
 Utrecht (was Huizen)
 Bussum
 Hoevelaken
 Hilversum
 IJsselstein
 Muiderberg

Zeearend

Tekening: Ronald Sinoo

Veldwaarnemingen

Waarnemingen Overzicht (1)				
Samengesteld door Laura Mudde				
Soort	Aantal	Datum	Plaats	Waarnemer
Dodaars	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden Gooimeer	D.Jonkers
Geoorde Fuut	1	1996-05-07	Stille Plas, Loosdrecht	N.Dwars
Roerdomp	1	1996-04-04	Zomerdijk Nrd.polder te Veld	A.Liosi
Purperreiger	1	1996-04-21	Weiland Hilversumse Meent	F.C.Jager
Purperreiger	5	1996-05-19	Ankeveense Plassen	P.M.Spoorenberg
Purperreiger	1	1996-05-21	Kromme Rade, 's-Graveland	M.Matthijssen/Echtg.
Purperreiger	1	1996-05-25	Ringdijk,Horstermeer a/d Kortenh.Plas	R.van Veen
Ooievaar	3	1996-04-30	Boven de fuik, Kortenhoef	R.van Veen
Ooievaar	2	1996-05-06	Vuntus	A.Vermeule
Lepelaar	2	1996-04-03	Oostermeent, Blaricum	A.C.Driessen
Lepelaar	2	1996-04-03	Oostermeent (58)	F.J.During
Lepelaar	1	1996-05-20	Kanaaldijk 1, Nigtevecht	M.Matthijssen e.a.
Kolgans	30	1996-04-14	Noordpolder	P.M.Spoorenberg
Brandgans	170	1996-04-14	Noordpolder	P.M.Spoorenberg
Brandgans	225	1996-04-17	Maatpolder, Eemnes	A.C.Driessen
Nijlgans	9	1996-05-28	Naarden Vesting, Kinderboerderij	A.M.van der Poel
Bergeend	8	1996-05-14	Naast Waterzuivering 55D	R.Th.Huizenga
Krakeend	2	1996-04-26	Fort Ronduit	A.M.van der Poel
Zomertaling	6	1996-04-08	Stichtse Brug, Hut	F.Leurs
Zomertaling	1	1996-05-26	Noordpolder	P.M.Spoorenberg
Wespendief	1	1996-05-29	Koggewagen, Bijvanck, Blaricum	D.Jonkers/M.de Graaf
Rode Wouw	1	1996-04-05	Naardermeer, zuid	R.Sinoo
Bruine Kiekendief	1	1996-04-21	Naardermeer, Hut Meerkade	P.Schut
Havik	1	1996-04-05	Naardermeer, zuid	R.Sinoo
Sperwer	2	1996-04-12	Dode Hond, Eemnes	D.Jonkers
Sperwer	1	1996-04-24	Naarderstraat 170, Huizen	C.Holzenspies
Buizerd	4	1996-04-26	Naarderstraat 170, Huizen	C.Holzenspies
Smelleken	1	1996-04-14	Hilversumse Bovenmeent	P.Schut
Boomvalk	1	1996-04-26	Prinsenstraat, Hilversum	N & B Dwars
Kleine Plevier	4	1996-04-24	Langs de kust v.h.meer, Naarderbos	C.Rosier/G.Heijn
Kleine Plevier	2	1996-05-13	Surfstrand, Gooimeer	B.v.d.Brink
Kleine Plevier	2	1996-05-17	Stichtse Brug, Strand	F.Leurs
Bontbekplevier	4	1996-05-13	Surfstrand, Gooimeer	B.v.d.Brink
Kemphaan	2	1996-04-02	Naarderbos, Polder	B.v.d.Brink/Beffers
Houtsnip	1	1996-04-08	PWN, Laren	D.Jonkers
Rosse Grutto	1	1996-05-16	Oostermeent (hut), Blaricum	A.C.Driessen
Zwarte Ruit	1	1996-05-14	Moerasgebied surfstrand, Eemmeer	B.v.d.Brink/Beffers
Groenpootruiter	2	1996-05-11	Stichtse Brug	F.Leurs
Groenpootruiter	2	1996-05-12	Laarder Wasmeer	J.W.Leclercq
Witgatje	1	1996-04-12	Dode Hond, Eemmeer	D.Jonkers
Witgatje	6	1996-05-11	Stichtse Brug	F.Leurs
Oeverloper	2	1996-04-23	Pier, Huizen	R.Th.Huizenga
Oeverloper	5	1996-05-13	Surfstrand, Eemmeer	B.v.d.Brink
Kleine Mantelmeeuw	1	1996-05-26	Oppad, Kortenhoef	D.Jonkers/M.de Graaf
Bosuil	1	1996-04-14	Aetsveldseweg, Weesp	A.M.van der Poel
Bosuil	3	1996-05-29	Matt.Houtlaan (tuin "Berkenrode")	A & E Frater Smid
Ransuil	1	1996-05-24	A27 Lieberg, Eemnes	D.Jonkers
Velduil	1	1996-05-27	Zomerdijk Nrd.polder te Veld, Eemnes	D.Jonkers/M.de Graaf
Gierzwaluw	11	1996-04-19	Prinsenstraat, Hilversum	N & B Dwars
Gierzwaluw	5	1996-04-21	Huizermaat, Huizen	A.C.Driessen
Groene Specht	1	1996-05-12	Laarder Wasmeer	J.W.Leclercq

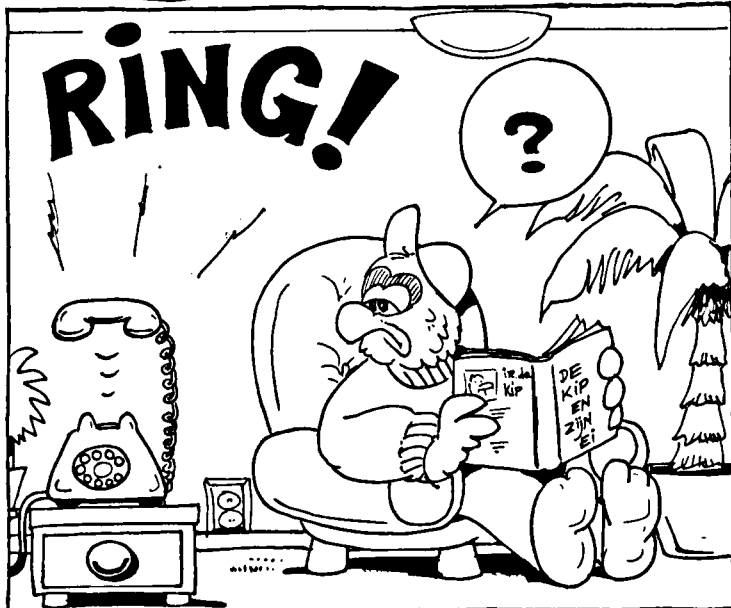
Veldwaarnemingen

Waarnemingen Overzicht (2)				
Samengesteld door Laura Mudde				
Soort	Aantal	Datum	Plaats	Waarnemer
Zwarte Specht	1	1996-04-23	Landgoed Spanderswoud	A.v.Uchelen/FC Jager
Zwarte Specht	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers e.a.
Kleine Bonte Specht	1	1996-04-21	Dr.Catzlaan, Blaricum	E.Frater Smid
Kuifleeuwerik	1	1996-05-19	4e Kwadrant, aan Gooimeerkant	H.Weenen
Boomleeuwerik	1	1996-04-09	Wester en Bussumerheide, Hondenasyl	C.Rosier
Huiszwaluw	12	1996-04-17	Voorm.Weeshuis, Kazerne,Naarden Vesting	J.Lamers
Duinpieper	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers e.a.
Boompieper	3	1996-05-15	Buss.heide, Mil.terrein	I.G.Jeltes
Gele kwikstaart	5	1996-04-21	4e Kwadrant, Huizen	R.Th.Huizenga
Gele kwikstaart	38	1996-05-14	Taluud Nwe weg,richting hut, Eempolder	B.v.d.Brink/Beffers
Pestvogel	8	1996-04-12	Mackaaylaan, Naarden	A.M.v.d.Poel/W.Leurs
Winterkoning	2	1996-04-07	Pr.Hendriklaan, Blaricum	G.Bieshaar
Nachtegaal	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers
Nachtegaal	1	1996-05-27	Stichtse Strand	F.Leurs
Witgesterde blauwborst	1	1996-05-12	Vogelkijkhut, Eemmeer	F.Leurs
Zwarte Roodstaart	1	1996-04-18	Prinsstraat, Hilversum	B & N Dwars
Zwarte Roodstaart	1	1996-05-25	Op Wilhelminakerk, Bussum	W.Weitjens
Paapje	1	1996-05-09	Oostermeent, Blaricum	A.C.Driessen
Tapuit	6	1996-05-12	Eempolder	F.Leurs
Beflijster	1	1996-05-14	Laarderwasmeeer	A.Vermeule/F.Weijer
Sprinkhaanzanger	1	1996-04-21	Oud Naarden, Naarden	D.Buitenhuis e.a.166
Bosrietzanger	1	1996-04-30	Stichtse Brug, Hut	F.Leurs
Bosrietzanger	1	1996-05-28	Ten Westen Atletiekbaan, Huizen	H.Weenen
Grote Karekiet	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers e.a.
Grote Karekiet	2	1996-05-28	Gooimeerkust Huizen, Oud Naarden	H.Weenen
Braamsluiper	1	1996-04-30	Stichtse Brug, Strand	F.Leurs
Braamsluiper	1	1996-05-15	Tuin Klaver 1, Huizen	B.v.d.Brink
Grasmus	1	1996-05-17	Stichtse Brug, Strand	F.Leurs
Tuinfluitier	1	1996-05-02	Hollands End, Ankeveen	P.Schut
Fluiter	1	1996-04-26	Heidebloem, Laren	A.C.Driessen
Fluiter	1	1996-05-29	Lieberg Eemnes, omg.Heidebloem	D.Jonkers/Poelgeest
Fitis	5	1996-04-17	Buss. Heide (strook achterkant Gaarden)	I.G.Jeltes
Goudhaantje	2	1996-04-05	Koloniepad, Blaricum	G.Bieshaar
Grauwe Vliegenvanger	1	1996-05-21	Kromme Rade, 's-Graveland	M.Matthijssen/Echtg.
Bonte Vliegenvanger	1	1996-05-07	Egelshoek, Woonwagenkamp	N.Dwars
Baardmannetje	4	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers e.a.
Baardmannetje	8	1996-05-12	Vogelkijkhut, Eemmeer	F.Leurs
Glanskop	1	1996-05-025	P.W.N. Laren	D.Jonkers
Matkop	1	1996-04-10	Buss. Heide, Mil.terrein	I.G.Jeltes
Kuifmees	1	1996-05-24	Mil.Terrein, Bussum	I.G.Jeltes
Wielewaal	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers e.a.
Wielewaal	1	1996-05-12	Laarder Wasmeeer	J.W.Leclercq
Roek	8	1996-04-08	Googh, Muiderberg	D.Jonkers/M.de Graaf
Raaf	2	1996-04-09	Zwarte Berg, Hilversum	B.Broeke
Putter	13	1996-04-05	Singel Paardebloem, Huizen	A.C.Driessen
Putter	7	1996-04-12	Dode Hond, Eemmeer	D.Jonkers
Grote Barmsijs	2	1996-04-08	Klaver 1, Tuin, Huizen	B.v.d.Brink
Appelvink	2	1996-04-30	Oud Naarden	F.Leurs
Geelgors	1	1996-04-27	Oud Naarden, Naarden	D.Jonkers e.a.

KOR HAAN

—RONALD SINOO—

RING!

?

HEE KOR!
AREND-JAN VAN GENT HIER!
ZEG, ALS JE DE
KLEINSTE JAGER
WILT ZIEN, MOET JE
NU NAAR DE
STICHTSE
BRUG!

WAUW!

DE KLEINSTE
JAGER!
DIE HEB IK NOG
NOOIT GEZIEN!
DIE IS **ZO**
ZELDZAAM,
DAT IS GEWOON...

... NIET TE GELOVEN.

HEE DIE KOR!
DE KLEINSTE JAGER
NOG GEZIEN?
HA HA HA HA HA !!

HAHAHA!

HAHAHA!

GEINTJE, KOR,
GEINTJE!
MAAR ZONDER
GEKHEID: GA JE
MEE GROTE
TRAPPEN KIJKEN
BIJ LELYSTAD?

IA IA

FAN-TAS-TISCH
DIE GROTE TRAPPEN!
MOETEN WE KOR HAAN
NIET EVEN WAARSCHUWEN
?!?

DAT HEB IK
AL GEDAAN!

LIJST VAN ADRESSEN DIE U NODIG KUNT HEBBEN

Postadres VWG: VWG Het Gooi e.o., Postbus 1028, 1200BA Hilversum
Postrekening 2529179 t.n.v. Penningmeester VWG Het Gooi e.o.

Het Vogelwerkgroep Bestuur:

Voorzitter:	: R.A.Kole	Torenvalk 22	3752 SK Bunschoten	033-2982303
Sekretaris	: B.den Hoed	Kronenburgerdwarstr.3	1271 PR Huizen	035-5261962
Penningmeester	: L.Mudde	Slauerhoffstraat 6	1382 RR Weesp	0294-411683
SG Algemene Zaken	: L.J.Dwars-Van Achterbergh	Prinsenstraat 15	1211 LS Hilversum	035-6233973
SG Avifauna	: G.M.L.Proost	Oostergo 15	1274 JS Huizen	035-5251661
SG Nestkasten	: D.A.Jonkers	Koggewagen 3	1261 KA Blaricum	035-5260456
SG Vogelcursus	: P.van der Poel	Siriusstraat 25	1223 AC Hilversum	035-6831592
SG Excursies	: J.J.M.van Velsen	Dotterbloemlaan 39	3742 ED Baarn	035-5418804
SG Communicatie	: P.Schut	Rietmeent 98	1218 AZ Hilversum	035-6936811
SG Natuurbescherming	: R.Kloosterman	Korte Singel 16	1402 SJ Bussum	035-6910562

Waarnemingskaartjes:

Inzenden	: L.Mudde	Slauerhoffstraat 6	1382 RR Weesp	0294-411683
Afhalen	: R.G.Moolenbeek	Mr.J.C.Bührmannlaan 42	1244 PH Ankeveen	035-6562641
	W.J.A. Hoeffnagel	Krekemeent 72	1218 ED Hilversum	035-6919356
	P.van der Poel	Siriusstraat 25	1223 AL Hilversum	035-6831592
	J.J.M.van Velsen	Dotterbloemlaan 39	3742 ED Baarn	035-5418804

Waarnemingskaartjes kunnen bij alle bestuursleden worden ingeleverd.

Andere Nuttige Adressen:

Controleur Vogelwet	: R.G.Moolenbeek	Mr.J.C.Bührmannlaan 42	1244 PH Ankeveen	035-6562641
Consulent Vogelbescherming en Vrije Vogelreservaten:	R.Kloosterman	Korte Singel 16	1402 SJ Bussum	035-6910562
Aanmelding Vogelcursus	: A.v.Klaveren-Van Oord	Berkenhof 3	1241 VP Kortenhoef	035-6561426
Eempoldertellingen	: R.van Veen	Hoflaan 17	1241 XL Kortenhoef	035-6563642
Vogelasiel Het Gooi	: F. van de Woord	Burg. J. Visserlaan 1	1411 BR Naarden	035-6945658

Voor ongelukken en/of problemen, welke ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep, is de vereniging op geen enkele wijze verantwoordelijk te stellen.

Contributie: Voor leden f. 20,- (minimaal), huisgenootleden f. 7,50 (minimaal).
Bij voorkeur betalen aan het begin van het kalenderjaar met de van ons ontvangen acceptgirokaart.

Opzegging van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 november van elk kalenderjaar.

In verband met de afsluiting der boeken door de penningmeester dienen declaraties voor gemaakte kosten vóór 1° december bij de coördinator van de betreffende subgroep te worden ingediend.

"De Korhaan"
Uitgave Vogelwerkgroep Het Gooi e.o.
Postbus 1028, 1200 BA Hilversum

port betaald
Hilversum